Onze achterblijvende koopkracht en de euro

De rol van de euro bij het achterblijven van onze koopkracht bij de groei van ons BBP

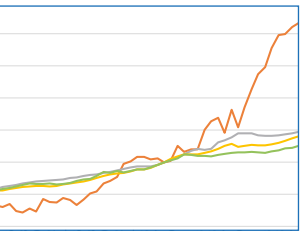
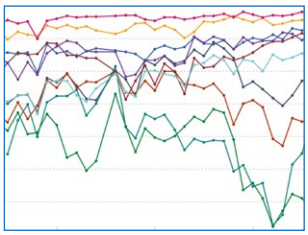
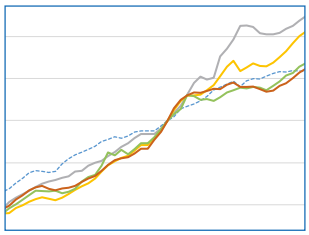
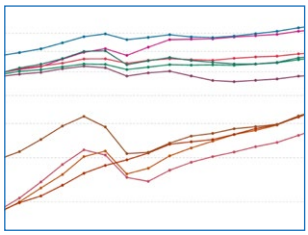
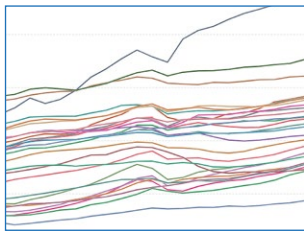

Stichting Milieu Wetenschap & Beleid

Onze achterblijvende koopkracht en de euro

De rol van de euro bij het achterblijven van onze koopkracht bij de groei van ons BBP

1 MAART 2022

Stichting Milieu Wetenschap & Beleid

Colofon

Verantwoording
Onderzoek in opdracht van Stichting Milieu, Wetenschap en Beleid, uitgevoerd in de periode maart tot en met juni 2021.
Reviews en de verwerking daarvan vonden plaats in de periode juli tot en met december 2021.

Research en tekst rapport:
Theo Wolters

Grafische Vormgeving:
Maarten Bosch (Little Shop of Graphics)

Foto omslag:
Shutterstock

Datum van publicatie
1 maart 2022

Copyright en gebruik van de uitkomsten
De hier gepubliceerde uitkomsten in de vorm van tabellen en grafieken mogen vrij gebruikt en verspreid worden, mits ongewijzigd, en met vermelding van de bron (Stichting Milieu, Wetenschap & Beleid), en een link naar de bron: **(www.mwenb.nl/download).**

Disclaimer
Stichting Milieu, Wetenschap & Beleid heeft het rapport met veel zorg samengesteld, maar accepteert geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van het gebruik van dit rapport, onderdelen daarvan, of uitspraken of onjuistheden daarin, in welke vorm dan ook.

Missie
Stichting Milieu, Wetenschap & Beleid zet zich in voor het bevorderen van onafhankelijke journalistiek en wetenschap, en voor een verstandig beleid van overheden, instanties en bedrijven.

Donaties
Donaties aan de stichting kunt u, onder vermelding van "Donatie Stichting MW&B" overmaken naar:
Stichting Milieu, Wetenschap & Beleid
IBAN NL04INGB0005526038
RSIN/ fiscaal nummer ANBI: 822331767
KvK 27378299
De stichting heeft de ANBI status

Contact
https://mwenb.nl
info@mwenb.nl

Stichting Milieu
Wetenschap & Beleid

Inhoud

Inleiding **5**
Het rapport 5

Samenvatting **6**
Probleemstelling 6
Monetaire welvaart-optimalisatie 6
De gevolgen van de euro 6
De euro muntunie en onze export 7
De toekomst van de euro muntunie 7
Conclusie 7

1 Wat veroorzaakt de achterblijvende koopkracht? **8**
Probleemstelling: onze economie is sterker dan ooit, maar onze koopkrachtgroei blijft al 20 jaar achter 8
De rol van bedrijfsleven en overheid 10
De "optimal currency area criteria" 11
Den Haag en de euro 12
De nadelen van de euro voor Nederland 12
Monetaire welvaart-optimalisatie in een land met een eigen munt 13
Het effect van de euro op handelsoverschot en koopkracht 13
Hoeveel koopkracht kost de euro Nederland? 14
Het voordeel van een groot handelsoverschot 14
Conclusies 14

2 Toelichting en onderbouwing **16**
Het kernprobleem van de euro: de "optimal currency area" criteria 16
Externe en interne devaluatie 17
Het in leven houden van de euro kost heel veel geld 18
Waarom is de euro zwakker dan de gulden zou zijn geweest? 19
Hoe groot is het negatieve effect van de euro op de koopkracht? 23
Koopkrachtherstelbeleid 29
Vergelijking met andere landen 31
Is een wél functionerende muntunie goed voor de lidstaten? 34
Hoe onmisbaar is de eurozone voor onze handel? 38
CPB rapport over handelsbaten claimt voordeel EU lidmaatschap 40
Conclusies 44

Inleiding

Het 20-jarig bestaan van de euro is een goede aanleiding om in kaart te brengen wat de euro ons als Nederland gebracht heeft. Twee decennia aan data vormen een voldoende grote basis om conclusies te kunnen trekken over de ontwikkelingen, met name over het verband tussen de invoering van de euro en onze koopkrachtontwikkeling.

In dit rapport wordt gekeken naar de koopkracht-effecten van de euro, in samenhang met onze export en ons handelsoverschot, en naar andere effecten van de euro voor ons en voor de hele eurozone.

Aangetoond wordt dat de euro ingrijpende negatieve effecten heeft op onze koopkracht, wat mede door de recente toename van de inflatie tot problemen kan gaan leiden, en dat dit een belangrijk argument is om een hernieuwde kritische blik te werpen op het functioneren van de euro voor Nederland en voor de andere leden van de muntunie.

Het Centraal Planbureau (CPB) kwam eind januari 2022 met het rapport "Handelsbaten van de EU en de interne markt" dat concludeerde dat het lidmaatschap van de EU de economie van Nederland en van nagenoeg alle EU lidstaten heeft doen groeien ten opzichte van het alternatief (geen EU lidmaatschap). Deze claim is in strijd met de conclusies in dit rapport. Daarom wordt aan het einde van het tweede deel van dit rapport het CPB rapport geanalyseerd, en wordt toegelicht waarom de CPB claims niet volgen uit het uitgevoerde onderzoek.

Vlak voor het verschijnen van dit rapport werd de plotseling sterk dalende koopkracht een belangrijk onderwerp in het debat. Het lijkt op een goed moment te komen, en hoopt een nuttige bijdrage aan dit debat te kunnen leveren.

Het rapport

Het onderzoek achter het rapport werd uitgevoerd in de periode maart tot juni 2021. De meeste data en links zijn dus ongeveer een jaar oud, al zijn op sommige punten recentere data en links gebruikt.

Reviews door een tiental economen en monetaire specialisten, en de verwerking daarvan in het rapport, vonden plaats in de periode juni tot december 2021.

Het rapport begint met een samenvatting op punten in 2 pagina's.
In het eerste deel van het rapport wordt in 8 pagina's beknopt uitgelegd wat het verband is tussen de euro en onze achterblijvende koopkracht.
Beide geven een voldoende duidelijk beeld van de inhoudelijke claims van het rapport.

In het tweede deel worden die claims in 29 pagina's uitgebreid getalsmatig onderbouwd en nader toegelicht. Dit deel is voor een belangrijk deel ontstaan naar aanleiding van de opmerkingen van de reviewers.

Samenvatting

Probleemstelling

Onze economie is sterker dan ooit, maar onze koopkrachtgroei stagneert al decennia.

Sinds de invoering van de euro is ons handelsoverschot buitensporig gegroeid, maar blijft de koopkracht sterk achter bij de groei van het BBP. Er zit een onevenwichtigheid in de economie.

De arbeidsmarkt is al ernstig overspannen, terwijl we nog in een corona crisis zitten en de overheid nog hoge bedragen besteedt aan het stimuleren van de economie. Ook dit wijst op een onevenwichtigheid in de economie.

Door de stijgende kosten van de energietransitie, de hogere energieprijzen en de stijgende inflatie zal de koopkracht de komende jaren waarschijnlijk aanzienlijk gaan dalen.

De ECB houdt de rente kunstmatig zeer laag. In combinatie met de stijgende inflatie is dat zeer nadelig voor de spaartegoeden en de pensioenen. Voor de gepensioneerden zal de koopkrachtdaling (zonder extra compensatie) nog sterker zijn.

Monetaire welvaart-optimalisatie

In landen met een onafhankelijke eigen munt zal een stijgende productiviteit een toename van de export en daarmee een waardestijging van de munt veroorzaken, waardoor de exportgroei geremd wordt en de koopkracht stijgt. Dit mechanisme noemen we de **monetaire welvaart-optimalisatie**. De met de handelsbalans meebewegende waarde van de munt zorgt zo voor een optimale welvaartontwikkeling in een land, en een eerlijke verdeling daarvan over de bevolking.

Een sterke groei van de export is uitstekend voor een economie, maar voor de welvaart in een land is het beter als die door een meegroeiende waarde van de munt wat afgeremd wordt, en door groeiende koopkracht leidt tot meer import, en dus tot een beheerste groei van het handelsoverschot, bij een maximale groei van de koopkracht en de welvaart.

Binnen de eurozone hebben alle landen een gezamenlijke munt, en verdwijnt deze welvaart-optimalisatie in de afzonderlijke landen.

De euro is te duur voor de zwakke eurolanden, en te goedkoop voor de sterke landen zoals Nederland en Duitsland. Dit destabiliseert de economieën in beide groepen landen.

De gevolgen van de euro

De voornaamste nadelen van de euro-muntunie zijn:

- De sterke landen concurreren met hun relatief steeds goedkoper wordende producten de zwakkere eurolanden van de markt, zelfs in eigen land
- De sterke landen profiteren niet meer van een toename van de koopkracht door de stijging van de waarde van hun munt, omdat ze met de zwakke landen in de euro zitten

Voor Nederland heeft de te zwakke euro als nadelen:

- Een achterblijvende koopkracht door de hoge prijs van buitenlandse diensten en producten
- Hogere kosten voor het MKB, die doorgerekend worden in de prijzen, wat indirect ook de koopkracht aantast
- Achterblijvende waarde van onze spaartegoeden en pensioenen

- De te zwakke euro maakt de Nederlandse exporterende bedrijven lui: hun producten zijn veel te goedkoop en verkopen toch al uitstekend, ook zonder innovatie
- De extreem hoge kosten die door de EU en de ECB gemaakt worden om de euro in leven te houden, die voor een groot deel door ons betaald (zullen) moeten worden.

De Nederlandse politici zien alleen het positieve effect van de euro op onze handelsbalans, maar begrijpen de nadelige invloed van de euro op de koopkracht en de arbeidsmarkt niet. Daarbij heeft een groot handelsoverschot sinds invoering van de euro nog maar zeer beperkte voordelen voor onze welvaart.

De afname van de koopkrachtgroei door het vervangen van de gulden door de euro is minimaal 9%, maar waarschijnlijk meer dan 18%. Dat gaat dan om een koopkrachtverlies van €18 mrd tot meer dan €36 mrd per jaar .

Reparatie van dit koopkrachttekort kan niet zonder grote andere problemen te veroorzaken.

De euro muntunie en onze export

Voor de komst van de euro waren we al een sterk exportland, vanaf ca 1985.

Van de Nederlandse export gaat maar 30% naar de 24 andere EU-landen dan Duitsland, België en Frankrijk.

De Nederlandse export naar niet-eurolanden groeit al sinds 2002 sterker dan die binnen de EU, terwijl de euro door minder belemmeringen juist zou zorgen voor toenemende onderlinge handel.

Nederland staat in de ranking voor vestigingsklimaat ver achter de andere landen in de omgeving die niet in de euro zitten: Zwitserland (2), Zweden (6), Denemarken (10), Noorwegen (11) tegenover Nederland (16). Deel uitmaken van de eurozone levert blijkbaar weinig voordelen op voor internationale bedrijven.

De groei van ons BBP was voor en na de komst van de euro hetzelfde

De toekomst van de euro muntunie

De eurozone is geen "optimal currency area", en is dus op termijn in de huidige vorm onhoudbaar.

Bij landen die wel voldoen aan de optimal currency area criteria is weliswaar een muntunie mogelijk en voor onbepaalde tijd houdbaar, maar dit heft de economische verschillen binnen de unie niet op, maar verankert ze juist. Ook een geslaagde muntunie leidt bij onderling verschillende economieën tot een blijvende transferunie en blijvende welvaartverschillen.

Het centraliseren in Brussel van het economische beleid en het begrotingsbeleid van de eurolanden leidt dus niet tot herstel van de monetaire welvaart-optimalisatie en de welvaartgroei in de eurolanden, of tot convergerende economieën.

Conclusie

De euro heeft grote nadelen voor alle landen in de eurozone, ook voor de sterkere landen zoals Nederland, en is op termijn niet houdbaar. Daarom moet nagedacht worden over een ingrijpende hervorming van de eurozone, waarbij de monetaire flexibiliteit, en daarmee de monetaire welvaart-optimalisatie, wordt hersteld

1 Wat veroorzaakt de achterblijvende koopkracht?

Probleemstelling: onze economie is sterker dan ooit, maar onze koopkracht-groei blijft al 20 jaar achter

Het gaat de laatste 20 jaar erg goed met onze economie: onze export en ons handelsoverschot zijn geëx-plodeerd en zijn beide (absoluut, dus in euro's!) het vierde hoogste van de (niet olie-) wereld[1]. Daarmee zijn ze maar liefst 26% respectievelijk 15% van die van de gigant China, en (relatief) het dubbele van die van Duitsland. Een ongelooflijke prestatie voor zo'n piepklein landje.

Handelsoverschot, BBP, Overheidsuitgaven en Koopkracht 1970 - 2020 (trend in %, inflatie gecorrigeerd; 1998 = 100%)

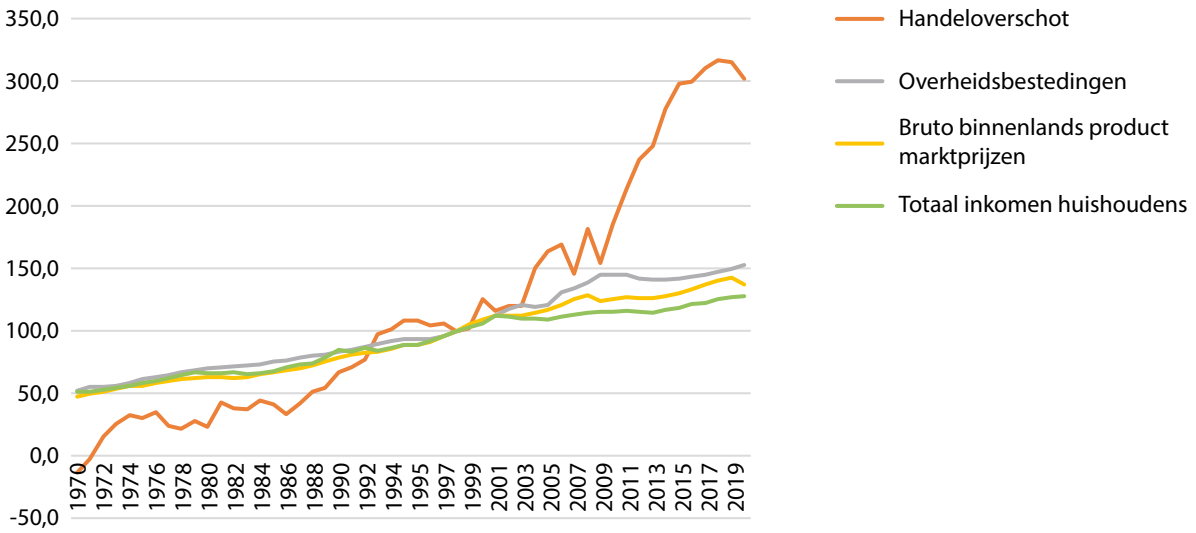

Het handelsoverschot vliegt omhoog na invoeri ng van de euro in 1999 (Bron: CPB)[2]

In het kielzog van deze exportgroei hebben we ook een redelijke groei van ons BBP gerealiseerd, al is die groei niet toegenomen na invoering van de euro en de explosieve groei van ons handelsoverschot.

Maar de koopkracht van de Nederlandse gezinnen blijft al decennia achter bij de groei van de economie, stond tussen 2001 en 2012 zelfs stil, en dreigt nu na een aantal jaren van enige stijging structureel te gaan dalen. Dat komt op dit moment overigens vooral door de stijgende energieprijzen[3] en de oplopende inflatie[4]

Minder groei van onze koopkracht dan van onze economie wordt niet bewust gevoeld door de burgers: dan wordt nog steeds vooruitgang ervaren. Een flinke daling van de koopkracht lijkt inmiddels onont-

1 https://countryeconomy.com/trade/balance

2 Bijlagen bij de Centraal Economisch Plan 2021 en de Actualisatie middellangetermijnverkenning 2022-2025 https://www.cpb.nl/centraal-economisch-plan-cep-2021
De grafiek toont de cumulatieve volumina toename in procent per jaar, dus inflatiegecorrigeerd.
Volumina komen uit de CPB bijlage, de cumulatie is door de auteur uitgevoerd

3 De energierekening wordt zowel hoger door de momenteel veel hogere gasprijs, als door de blijvend stijgende kosten van duurzame energie, die op de energierekening van de gezinnen en het MKB verhaald worden.

4 De inflatie is het gevolg is van de Corona crisis en van de oplopende energieprijzen voor MKB en industrie.

koombaar, en zal voor veel gezinnen met lage- en middeninkomens leiden tot problemen met het betalen van energie en huur.

Het CPB houdt voor 2022 de koopkrachtgroei nog op ongeveer nul[5]:

Figuur 3.3 Koopkrachtontwikkeling in 2022[44]

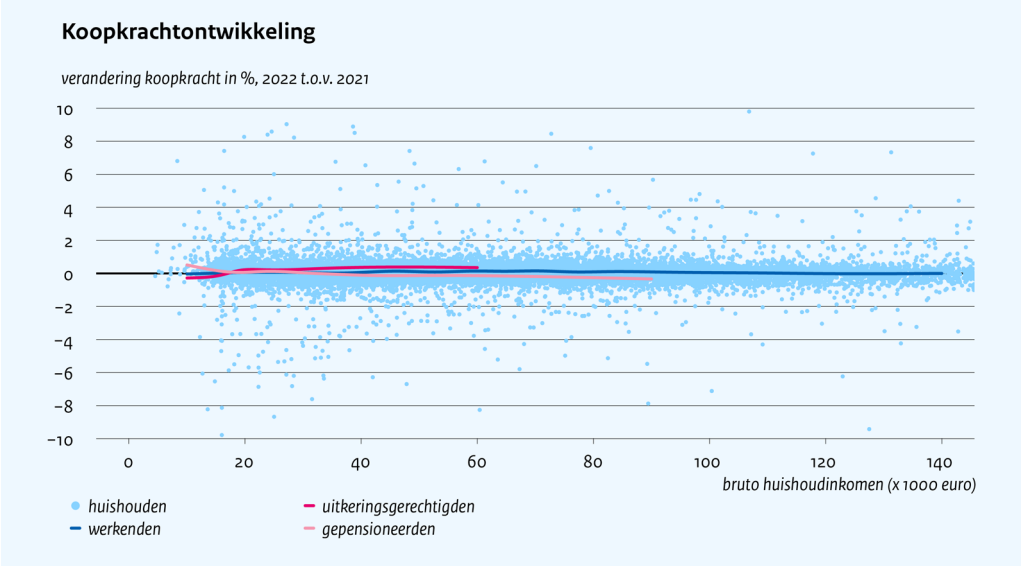

ABN AMRO voorzag eind 2020 al een stevige daling van de koopkracht door de oplopende inflatie[6]:

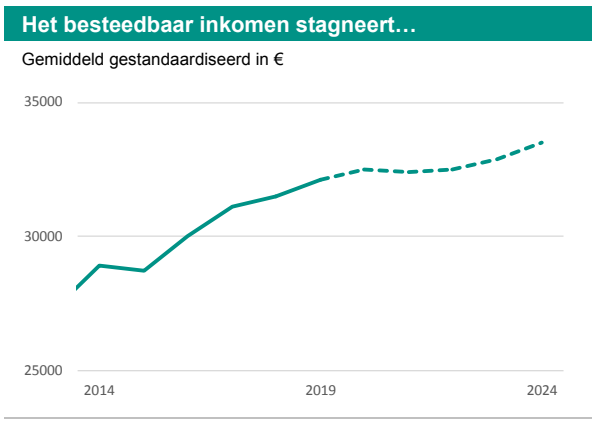

Bron: CBS, prognose ABN AMRO

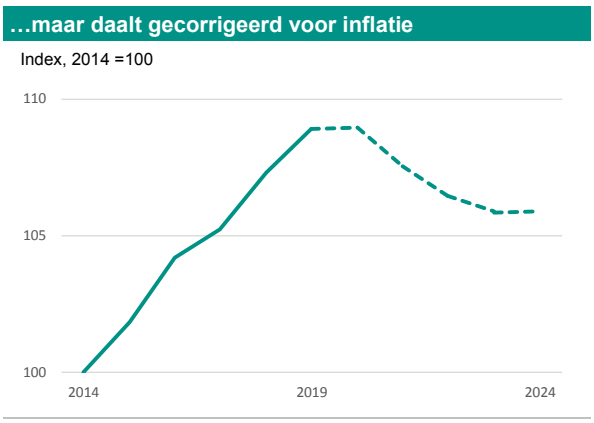

Bron: CBS, prognose ABN AMRO

De koopkracht van de ouderen blijft al jaren achter bij die van de werkende bevolking, en daar komen deze ontwikkelingen nu nog bovenop.

Dat onze koopkracht al decennia achterblijft bij een extreem groeiend handelsoverschot en een redelijke groei van ons BBP, wijst op een fundamentele onevenwichtigheid in onze economie.

Maar niet alleen de koopkracht gedraagt zich vreemd: ook is er in bijna alle branches al een nijpend tekort aan beschikbare arbeidskrachten, terwijl we nog uit een crisis aan het kruipen zijn. Dat is iets dat je zou verwachten bij een oververhitte economie op een conjunctuur-hoogtepunt, niet vlak na een crisis, terwijl de overheid nog volop aan het stimuleren is. Ook dit wijst op een economie die uit evenwicht is.

5 https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Raming-Macro-Economische-Verkenning-MEV-2022.pdf

6 https://assets.ctfassets.net/1u811bvgvthc/6naR8djlhg4uJ38bWbYiDg/97c822d61eb918996988693b00b66725/Bijstand-blijft-achter-bij-inflatie.pdf

Het is opvallend dat de ronduit juichende verwachtingen van politici en media voor de post-Corona periode afgelopen jaar allemaal gingen over het snelle herstel van onze economie, niet over het herstel van onze koopkracht. Dat laatste zou het beeld juist behoorlijk somber maken.

De rol van bedrijfsleven en overheid

Waarom de koopkracht al decennia ver achterblijft bij de economische groei, wordt in Den Haag niet begrepen: het lijkt alsof er ergens een vreemd lek in ons systeem zit waardoor de economische groei wegstroomt voor hij de gezinnen kan bereiken.

Door de onlangs sterk gestegen inflatie zit men al helemaal met de handen in het haar: van de toch al karige vooruitzichten van een minimale groei van de koopkracht in 2022 blijft niets meer over. Ulko Jonker schreef in het FD[7]:

> *"De koopkracht van huishoudens zou er met 1,4% tot 1,6% op achteruit gaan, waar het Centraal Planbureau in de Miljoenennota nog rekende met een nullijn over vrijwel de hele linie. Ook dat was overigens al magertjes, gezien de verwachte economische groei van bijna 4% dit jaar en 3,5% volgend jaar. Als de economie in twee jaar tijd met €95 mrd groeit en de burger daarvan niets terugziet of er zelfs op moet toeleggen, wordt dat een valse start voor Rutte IV. "*

Een aantal economen en politici leggen de schuld voor de stagnerende koopkracht bij het bedrijfsleven. De redenering hierachter is dat het bedrijfsleven de winsten van de groeiende economie in de eigen zak steekt, in plaats van de lonen te verhogen en zo de koopkracht te laten meeprofiteren. Dit past in de gedachte dat de vakbonden te verzwakt zijn om deze loonstijgingen af te dwingen, een andere verklaring die ook wel gegeven wordt voor de achterblijvende koopkracht.

Maar deze redenering klopt niet: de winsten van het niet-exporterende bedrijfsleven zijn niet opvallend gestegen. Grote delen van het MKB hebben het zwaar gehad bij de eurocrisis tien jaar geleden, en waren daar nog maar net van opgekrabbeld toen de Corona crisis hen weer trof, inmiddels al meerdere keren. Het MKB is veruit de grootste werkgever van het land, en zou loonstijgingen moeten doorberekenen, wat leidt tot weer extra prijsstijgingen, wat een loon-prijs spiraal zou inzetten.

Ook de overheid zit als de andere zeer grote werkgever met een probleem: werknemers in zorg, onderwijs en bij de politie kunnen amper nog rondkomen van hun loon, wat in nog sterkere mate geldt voor de gepensioneerden en uitkeringsafhankelijken. Maar een substantiële verhoging van uitgaven aan al deze sectoren is een enorme aanslag op onze begroting, en leidt tot een nog verder stijgende lastendruk of tot een ontoelaatbare toename van onze staatsschuld.

De lonen kunnen dus niet zomaar samenleving-breed flink omhoog. En een stijging van alleen de lonen in de exporterende industrie en bijvoorbeeld de ICT, zorgt vooral voor meer ongelijkheid en het (verder) leeglopen van de zorg en het onderwijs. Dat lost het koopkrachtprobleem niet op

Daarbij: het vorige kabinet voerde de lasten voor het bedrijfsleven al flink op, en daarnaast zullen de enorme kosten voor duurdere energie en verduurzamingsprojecten veel bedrijven de komende jaren hard raken. Dit draagt uiteraard niet bij aan het herstel van de koopkracht via hogere lonen.

De overheidsuitgaven zijn de laatste 20 jaar sowieso ca 30% meer gestegen dan de consumentenuitgaven. De economische groei verdwijnt zo op het eerste gezicht dus eerder in de zakken van de overheid dan in die van het bedrijfsleven.[8]

7 https://fd.nl/politiek/1422103/inflatie-dreigt-de-koopkrachtambities-voor-rutte-iv-te-doorkruisen-eel1cavY9LED

8 Zie deel [2] voor nadere onderbouwing

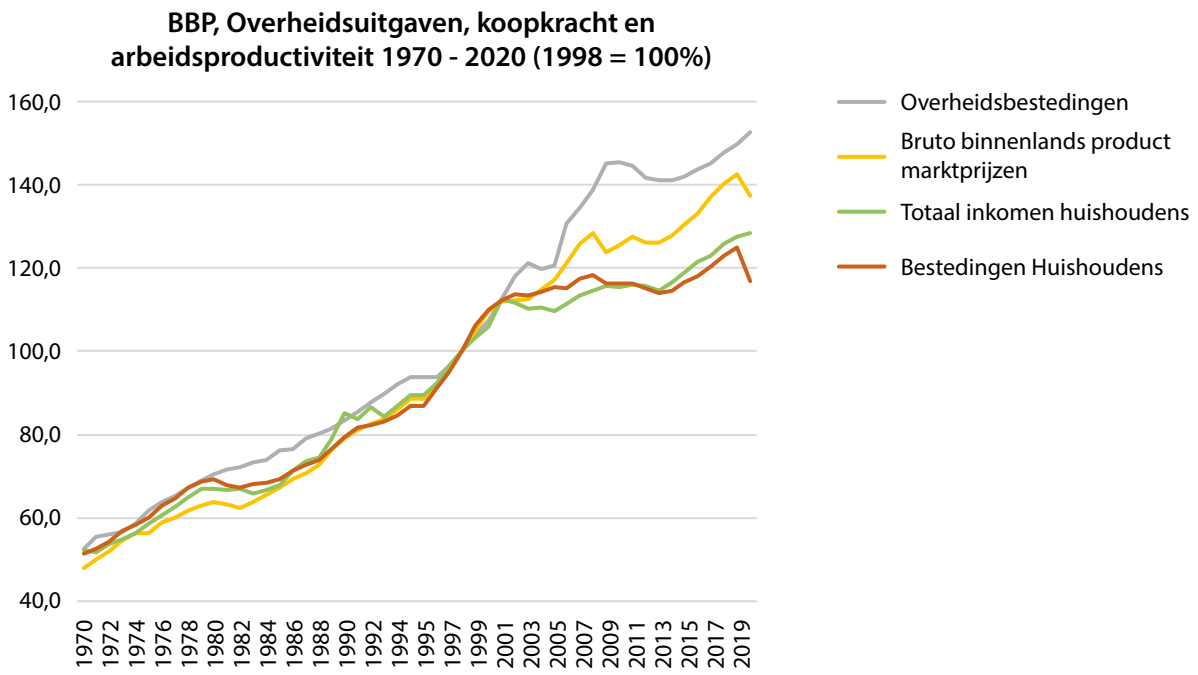

Sinds de invoering van de euro als betaalmunt in 2002 stagneert de koopkrachtgroei en lijkt de economische groei vooral naar hogere overheidsuitgaven te gaan (Bron: CPB[9])

Maar is dat het hele verhaal? En waarom is er zo'n duidelijke trendbreuk in de koopkrachtgroei na de invoering van de euro? De grafiek suggereert dat er iets anders aan de hand is dan alleen maar een te inhalige overheid, en dat de euro daar iets mee te maken heeft.

Om er achter te komen wat er aan de hand is moet een beroep gedaan worden op de monetaire economie.

De "optimal currency area criteria"

Om met verschillende economieën een gezamenlijke munt te kunnen voeren, moeten deze voldoen aan een aantal voorwaarden. Bij niet voldoen aan deze criteria worden de nadelen van de muntunie steeds ernstiger en is deze op termijn niet houdbaar.

De voornaamste criteria:
- vrij verkeer van arbeid en kapitaal
- conjunctureel in fase lopende, liefst convergerende economieën
- de bereidheid tot het betalen van aanzienlijke transfers van rijke naar arme regio's

De eurozone scoort op alle drie de criteria een onvoldoende. Daardoor heeft het geforceerd in stand houden van de euro muntunie steeds verder toenemende negatieve consequenties.

De voornaamste negatieve consequentie: de euro is voor landen met een lage productiviteitsgroei te duur, waardoor hun producten te duur worden en hun export stagneert, en voor landen met een hoge productiviteitsgroei te goedkoop, waardoor hun export sterk toeneemt. Zo worden de producten uit Nederland en Duitsland door de sterkere groei van onze productiviteit elk jaar goedkoper ten opzichte van die van de zwakkere landen, waardoor we ze van de markt concurreren, ook in hun eigen land.
En omdat ze in de EU zitten, mogen ze zich niet eens in eigen land tegen onze concurrentie beschermen door middel van importtarieven.

9 Bijlagen bij de Centraal Economisch Plan 2021 en de Actualisatie middellangetermijnverkenning 2022-2025 https://www.cpb.nl/centraal-economisch-plan-cep-2021

Voor de invoering van de euro werden de munten van de zwakkere landen regelmatig via devaluaties aangepast aan de lagere groei van de productiviteit, waardoor hun export niet inzakte. Dit ging niet om marginale aanpassingen: in de periode 1965 – 1995 daalde bijvoorbeeld de waarde van de peseta met 80% ten opzichte van de gulden.

Maar sinds ze in de euro zitten, kunnen de zwakke landen het verschil in productiviteit niet meer compenseren door hun munt af en toe te devalueren om weer concurrerend te worden.
Na 20 jaar euro zijn de verschillen tussen sterke en zwakke landen dermate groot geworden dat de zwakste landen binnen de euro niet meer op eigen benen kunnen staan, en steeds grotere bedragen nodig zijn om hen overeind te houden en zo de instorting van de eurozone te voorkomen dan wel uit te stellen.

Den Haag en de euro

Dit probleem is in Brussel en Den Haag bekend, al was het maar omdat er telkens nieuwe, grotere geldstromen en financiële constructies bedacht moeten worden (bv. QE, Green Deal, Corona Herstelfonds) om deze landen overeind te houden, en onze regering daar in Brussel telkens weer mee instemt, weliswaar na enig tegensputteren voor de bühne.

In Den Haag ziet men namelijk vooral het enorm positieve effect van de voor ons veel te goedkope euro op onze export en handelsbalans, ook omdat daar vanuit de lobby van de grote bedrijven op gehamerd wordt. De goedkope euro wordt bejubeld als de bron van onze welvaart. Maar hij is vooral de bron van ons handelsoverschot, wat niet veel blijkt te zeggen over zijn effect op onze koopkracht en dus op onze welvaart.

De nadelen ervan voor de zwakke landen worden door onze politici steevast gepresenteerd als hun eigen schuld: dan moeten ze maar een strengere begrotingsdiscipline invoeren en harder werken, zoals wij.
Die opstelling lost natuurlijk niets op: je maakt van Italianen en Grieken nu eenmaal geen Duitsers. Dat is een kwestie van cultuur, die generaties nodig heeft om te veranderen, als dat überhaupt mogelijk is. Het probleem wordt dus steeds ernstiger.
Maar zo maken de Nederlandse politici zich er graag gemakzuchtig van af, verlekkerd als ze zijn op onze eigen riante exportcijfers.

De nadelen van de euro voor Nederland

Het wegwuiven van de nadelen van de te sterke euro voor de zwakkere landen is tot daar aan toe, maar de politici zien daarbij ook drie aanzienlijke nadelen van de voor Nederland te zwakke euro over het hoofd:

- de enorme kosten van het EU en ECB beleid om de euro in leven te houden, waar wij voor een groot deel voor zullen opdraaien
- de ernstige nadelen van de te zwakke euro voor de koopkracht in Nederland
- het weggevallen voordeel voor Nederland van een groot overschot op de handelsbalans, sinds de euro is ingevoerd

Aan het eerste punt wordt in een volgend rapport aandacht besteed.
De laatste twee punten vormen de kern van dit artikel.

Monetaire welvaart-optimalisatie in een land met een eigen munt

In een (klein) land met een onafhankelijke munt is de waarde van de munt een kwestie van vraag en aanbod op de financiële markten. Die waarde wordt daarom in hoofdzaak bepaald door de handelsbalans van dat land: om de exportproducten te kunnen kopen moeten er via de internationale banken valuta van dat land worden aangekocht, waardoor de vraag naar, en dus de waarde van deze munt toeneemt. Door de sterkere munt wordt alles uit het buitenland goedkoper, wat goed is voor de koopkracht in dat land, maar een sterke munt is ook een rem op de export. Om de export verder te vergroten moeten de bedrijven dus innoveren om nog betere producten te maken.

Dit remmende effect van een sterke munt op de export lijkt een nadeel voor de industrie, maar landen met een traditioneel sterke munt, zoals Nederland en Duitsland, blijken juist altijd een sterke industrie te hebben, die door constante innovatie wereldwijd tot de top behoort.

Zo groeien in een land met een onafhankelijke munt koopkracht en export dus in een optimale mix, en wordt de economische groei via de sterkere munt en hogere koopkracht optimaal verdeeld over de hele bevolking.
Dit mechanisme noemen we ***de monetaire welvaart-optimalisatie***.

Het effect van de euro op handelsoverschot en koopkracht

Door de invoering van de euro is dit mechanisme in de eurozone weggevallen, wordt onze export niet meer geremd door de duurdere munt, wat leidt tot het huidige buitenproportionele handelsoverschot, maar zonder dat de bevolking daar iets aan heeft via een stijgende koopkracht. De koopkrachtstijging die we bij de gulden wel gehad zouden hebben, wordt nu verspreid over de hele eurozone, waar hij geneutraliseerd wordt door de nadelen van de te sterke euro voor de zwakke landen. Dus vliegt in Nederland het handelsoverschot omhoog, en stagneert de koopkracht.

De te zwakke euro vormt via drie mechanismen een aanslag op onze koopkracht:

1. Direct koopkrachtverlies van de burgers

Dat onze exportproducten door de te zwakke euro veel te goedkoop zijn, en onze handelsbalans explodeert, houdt ook in dat de door ons geïmporteerde producten veel te duur zijn.

Als we de gulden nog gehad hadden, dan was die sinds 2000 door onze bloeiende export veel meer in waarde gestegen dan de euro heeft gedaan, en hadden de Nederlanders veel meer kunnen kopen voor hun geld. Benzine, elektriciteit, gas, iPhones, elektronica, koffie, vakanties, auto's, ons voedsel, kortom alles met een aandeel energie of buitenland in de kostprijs zou tientallen procenten goedkoper zijn geworden. Een volautomatische koopkrachtverhoging dus.[10]

2. Hogere kosten voor het MKB

Ook het (niet exporterende) MKB heeft veel last van de zwakke euro: energie, grondstoffen, halffabricaten en machines uit het buitenland zijn allemaal veel duurder dan bij de sterke gulden het geval zou zijn geweest. Dat moet worden verrekend in de productprijzen, wat de burgers weer extra geld kost, dat van hun koopkracht af gaat.

3. Spaarrekeningen en pensioenen

Niet de euro zelf, maar de pogingen om hem in leven te houden, vormen de derde en laatste aanslag van de euro op onze koopkracht.

Zo zijn er de miljarden kostende regelingen van de EU/ECB om de zuidelijke landen binnen de euro te houden (met name QE, Target 2, Green Deal en Corona Herstelfonds). Hiervoor is buiten het zicht van de

10 Dit wordt in deel [2] gekwantificeerd

burgers een schuldenlast opgebouwd van duizenden miljarden euro's die ooit grotendeels door hen zal moeten worden ingelost. Dit betreft inmiddels al vele tienduizenden euro's per Europees gezin, en de bedragen lopen de komende jaren verder op.

Verder wordt de rente door de ECB kunstmatig extreem laag tot zelfs negatief gehouden om de rentelast voor de zuidelijke landen met een veel te hoge staatsschuld nog enigszins betaalbaar te houden.
De afwezigheid van rente bij een hoge inflatie betekent echter voor Nederlanders, die als geen ander land gespaard hebben voor hun oude dag, dat hun spaargeld en pensioen verdampen[11] en de ouderen dus minder te besteden hebben. Met een steeds groter aandeel ouderen in de economie, vormt dat dus ook een flinke daling van de gemiddelde koopkracht.

Hoeveel koopkracht kost de euro Nederland?

Dat is niet exact te berekenen, omdat je moet vergelijken met een niet bekende situatie, namelijk het niet in de euro stappen in 1999, maar het gaat in ieder geval over substantiële bedragen.
Een minimale rem op de koopkrachtgroei sinds 1999 van 9% door dit effect is goed te onderbouwen, maar meer dan 17% is waarschijnlijker.[12]
In geld uitgedrukt gaat het naar schatting om minimaal €18 tot meer dan €36 miljard per jaar.
Dat is uiteraard een zeer grove inschatting, maar geeft toch de orde van grootte aan.
Waarschijnlijk meer dan 17% minder koopkracht door de euro is consistent met de ca 25% die de koopkracht sinds 2000 daadwerkelijk is achtergebleven bij de groei van het BBP.

Het voordeel van een groot handelsoverschot

Een groot handelsoverschot van een land zorgt normaliter voor een sterke munt, en daarmee voor groei van de koopkracht: de zogenaamde "monetaire welvaart-optimalisatie". Door de komst van de euro is dat voordeel van een handelsoverschot er zoals gezegd niet meer.

Dit staat los van het grote voordeel van een sterke export. Die levert bedrijvigheid op en veel banen in de exportindustrie. Maar bij een te groot handelsoverschot leidt dit tot een overspannen en onevenwichtige arbeidsmarkt.
Dat verklaart ook de raadselachtige problemen op de arbeidsmarkt op dit moment. Ook die is verstoord door de voor Nederland te zwakke euro.

Zo zien we dat de euro een sterk negatief effect heeft op onze koopkracht en welvaart, terwijl ons enorme handelsoverschot sinds de euro amper nog positieve gevolgen heeft voor de Nederlandse gezinnen.

Conclusies

De koopkracht groeit bij een land met een onafhankelijke munt vanzelf mee met de groei van de productiviteit, omdat de waarde van de munt zich aanpast aan de groei van het handelsoverschot. Maar tegelijkertijd remt dat ook de groei van het handelsoverschot weer af. Er ontstaat een optimale economische groei: het mechanisme van de monetaire welvaart-optimalisatie.

Maar binnen de euro muntunie is dit mechanisme afwezig. De voor Nederland veel te goedkope euro en het beleid van de ECB veroorzaken de laatste 20 jaar daarom, naast een ongebreidelde maar niet bijster nuttige groei van het handelsoverschot, vooral een aanzienlijke rem op de koopkrachtgroei.
Dit effect wordt in Den Haag niet begrepen.

11 https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Netspar-Policy%20Brief-Lage-rente-en-de-toekomst-van-pensioenen.pdf
12 Zie de uitgebreide onderbouwing in deel 2

Er zijn geen maatregelen die dit effect kunnen compenseren, zonder dat ergens anders in de economie schade wordt aangericht: hogere lonen zijn bijvoorbeeld bij een aantal exporterende bedrijven wel mogelijk, maar niet bij het binnenlandse MKB of bij de overheid.
En de bedragen die nodig zouden zijn voor koopkrachtherstel door de overheid zijn veel te groot om uit een begrotingstekort of bezuinigingen op de overige uitgaven te kunnen betalen.[13]
De regering heeft onlangs beloofd om te kijken of de inzakkende koopkracht hersteld kan worden, maar er bestaan geen instrumenten om de koopkracht op te voeren zonder (te) grote nadelen.

Het is de hoogste tijd om kritisch naar de effecten van euro te kijken, en serieus het gesprek aan te gaan over de vraag of deze in de huidige vorm nog kan voortbestaan. Of dat er wellicht alternatieven mogelijk zijn die de nadelen van de huidige euro kunnen opheffen, terwijl de voordelen blijven bestaan; voor Nederland alleen, of voor de hele eurozone.
Onlangs kwam voormalig minister van financiën Hans Hoogervorst overigens tot een vergelijkbare conclusie.[14]
In een volgend artikel wordt dieper ingegaan op alternatieve scenario's voor de euro.

13 Zie de berekening in deel 2

14 Voormalig minister van financiën Hans Hoogervorst stelt in EW: "Vertrek uit eurozone mag geen taboe zijn" en "Een muntunie die is gebouwd op een onhoudbare schuldenlast zal uiteindelijk uiteenvallen. Wij kunnen niet doorgaan dit stilzwijgend te accepteren." ewmagazine.nl/nederland/achtergrond/2022/02/vertrek-uit-de-eurozone-mag-geen-taboe-zijn-10257w/

2 Toelichting en onderbouwing

Het kernprobleem van de euro: de "optimal currency area" criteria

Al in de zestiger jaren van de vorige eeuw formuleerde Robert Mundell de voorwaarden waaraan economische regio's moeten voldoen om een gemeenschappelijke munt te kunnen voeren, de zogenaamde "optimal currency area criteria".[15]
De voornaamste:

- vrij verkeer van arbeid en kapitaal
- conjunctureel in fase lopende, liefst convergerende economieën
- de bereidheid tot het betalen van aanzienlijke transfers van rijke naar arme regio's

Omdat in de eurozone landen met zeer verschillende economische groei en met lage onderlinge arbeidsmobiliteit (alleen al door het taalprobleem) dezelfde munt gebruiken, worden de producten van landen met een hoge productiviteitsgroei steeds goedkoper of beter ten opzichte van die uit landen met een lagere groei, en drukken ze die uit de markt.
Daarom exporteren Nederland en Duitsland zich helemaal suf, zowel naar de zuidelijke eurolanden als naar buiten de eurozone, en raken de Zuid-Europese landen hun producten steeds moeilijker kwijt. In het buitenland, maar ook in hun eigen land. Tegen onze steeds sterkere concurrentie zijn de minder efficiënte bedrijven in het zuiden niet opgewassen.

Hierdoor worden de sterke economieën sterker en de zwakke zwakker, met andere woorden: de economieën in de eurozone divergeren in plaats van te convergeren. En dat wordt versterkt door de gemeenschappelijke euro.

Geen arbeidsmobiliteit en geen convergentie: daarmee vervallen twee van de drie voorwaarden voor een muntunie.
De derde voorwaarde: het accepteren van een blijvende transfer van zeer grote bedragen van de sterke landen naar de zwakke landen, uiteraard op voorwaarde van harde hervormingen in de zwakke landen, zal hoogstwaarschijnlijk niet geaccepteerd worden door de bevolkingen van beide groepen landen, wanneer ze de pijnlijke gevolgen ervan gaan ervaren. Toch zet de EU hier sterk op in.

Aan geen van de drie voorwaarden voor een levensvatbare muntunie wordt voldaan, dus moet geconcludeerd worden dat de euro muntunie niet houdbaar is.
Zo heeft de euro inmiddels geleid tot een permanente crisis in de zuidelijke eurolanden.[16] Hierdoor zijn steeds hogere transferbedragen naar het Zuiden nodig om zo het leven van de euro te rekken.

Dat de euro muntunie in de huidige vorm niet houdbaar is, weten ook de politici in Brussel. Zij stellen dat dit opgelost kan worden door het financiële beleid van alle euro-landen in Brussel te centraliseren.
Later in dit stuk wordt aangetoond dat dit niet klopt: de economieën zullen nog steeds niet convergeren, de arbeidsmobiliteit zal nog steeds te laag blijven, en er komt ooit een eind aan de bereidheid van de bevolking van de Noordelijke landen om steeds grotere transferbedragen op te hoesten.
Maar dit plan heeft bovenal een onoverkomelijke weeffout: de afwezigheid van de monetaire welvaartoptimalisatie zou in alle landen nodeloos veel welvaart blijven kosten, die zonder de euro wel zou worden opgebouwd.

De meeste economen in Nederland erkennen de grote nadelen van de euro. Maar ze worden erg onrustig bij de gedachte dat de euro in zijn huidige vorm wellicht niet houdbaar is, en durven alternatieven ervoor

15 https://en.wikipedia.org/wiki/Optimum_currency_area
16 https://www.climategate.nl/2014/05/1-het-kernprobleem-van-de-europese-muntunie/

niet echt te overwegen. Toch is er meer dan genoeg reden om dat juist wel te doen, om zo tenminste een goed plan te hebben voor als de euro niet meer houdbaar is, en zo een ongecontroleerde instorting van de euro voor te kunnen zijn.
Om de welvaartgroei en het evenwicht in de Europese economie te herstellen zal nu eenmaal een vorm van monetaire flexibiliteit binnen de eurozone terug moeten keren.

Externe en interne devaluatie

Wanneer landen een eigen onafhankelijke munt hebben, past de waarde daarvan zich voortdurend automatisch aan aan de economische groei. Daardoor ontstaat een optimale groei van de economie en de welvaart, inclusief de koopkracht. Dat noemen we de monetaire welvaart-optimalisatie.
Op dit belangrijke mechanisme wordt in het volgende hoofdstuk nader ingegaan.

Sinds de oorlog zijn de Europese munten niet meer helemaal onafhankelijk geweest, maar bestond er altijd een kunstmatige koppeling tussen. Daardoor viel het mechanisme van de monetaire welvaartoptimalisatie weg, en liepen de sterke en zwakke economieën na een tijdje steeds verder uit de pas, tot de zwakste landen ernstig in de problemen kwamen.
Voor de komst van de euro werd in de Zuidelijke landen daarom regelmatig de munt gedevalueerd ten opzichte van de andere Europese munten, de zogenaamde **externe (of monetaire) devaluatie**, wanneer de economie in zwaar weer verkeerde vanwege de te lage productiviteitsgroei. Dit maakte de exportproducten in één klap goedkoper, waardoor het concurrentievermogen weer voor een tijdje toenam.
Zo werd de monetaire welvaart-optimalisatie enigszins hersteld, maar wel zeer gebrekkig, en telkens schoksgewijs, wat nadelig was voor het internationale bedrijfsleven.

Zo daalde bijvoorbeeld de waarde van de Spaanse peseta tussen 1965 en 1995 met maar liefst 80% ten opzichte van onze gulden, met een paar duidelijk zichtbare devaluatiemomenten:[17]

17 https://fxtop.com/en/historical-exchange-rates-graph-zoom.php?A=1&C1=ITL&C2=NLG&DD1=01&MM1=01&YYYY1=1971&LARGE=1&B=1&P=&I=1&TR=&INDICE=&DD2=22&MM2=04&YYYY2=1995&auto=1

Dit ging uiteraard ten koste van de welvaartgroei in Spanje, maar het hield wel de Spaanse economie in leven en de werkgelegenheid op peil: zo ontstond voor de Spaanse bevolking toch de maximaal haalbare groei van de welvaart, die bij hun productiviteit paste.

Sinds de zuidelijke landen met ons in de euro zitten kan de eigen munt niet meer gedevalueerd worden, en kan het evenwicht met de sterkere landen alleen nog maar hersteld worden door de zogenaamde **interne devaluatie**: het goedkoper maken van de producten om de concurrentiepositie te herstellen, door de kosten te verlagen. Wat zich vertaalt in steeds lagere lonen en toenemende werkloosheid en armoede.

Dat zien we de laatste jaren dan ook gebeuren in bijvoorbeeld Griekenland, Portugal, Spanje en (delen van) Italië: deze landen verkeren voortdurend in of op de rand van een crisis. In de gezinnen wordt een schrijnende daling van de welvaart ervaren: te weinig geld om de eerste levensbehoeftes te kunnen kopen, en volwassen kinderen die weer thuis moeten gaan wonen omdat ze geen baan kunnen vinden en geen woning meer kunnen betalen.
Het hoger opgeleide deel van de jeugd ziet er geen toekomst meer, en trekt weg naar de sterke landen, wat de economie verder verzwakt.

Het in leven houden van de euro kost heel veel geld

Dit probleem is in Brussel en Den Haag bekend, maar heeft daar vooralsnog niet geleid tot de conclusie dat de euro muntunie niet houdbaar is. Men probeert de val van de euro liever te voorkomen of uit te stellen door enorme geldcreatie, leningen, schenkingen, garanties en de al genoemde veel te lage rente.

Deze transferbedragen zijn aan het oog van de burger onttrokken in EU-constructies zoals de QE aankopen van de ECB, de cumulerende Target 2 rekeningen, nog een tiental andere EU regelingen, en recent de Green Deal en het Corona Herstelfonds. Verder lopen door het (vooralsnog) laag houden van de rente bij een sterk stijgende inflatie de schulden van de Zuid-Europese landen leeg, maar onze spaargelden net zo goed.
Dit zijn allemaal verschillende verschijningsvormen van het streven van Brussel en de ECB om de euro-muntunie in leven te houden door middel van een transfer-unie.

Uiteraard gebeurt dit – uiteindelijk – allemaal op kosten van de burgers, en dan voornamelijk die van de sterke lidstaten, hoewel die daar niet over worden ingelicht. Dat is des te ernstiger omdat met name het op ongekende schaal opkopen van obligaties door de ECB volgens alle deskundigen een experiment betreft van ongekende omvang en met enorme risico's voor de burgers, zonder dat degenen die ertoe besloten hebben een ook maar idee hebben over hoe dit überhaupt zal aflopen.

Daarbij hebben we het nu al over bedragen in de orde van €10.000 miljard, ofwel €100.000 per Europees gezin. Voor Nederland gaat het om een bruto bedrag van rond de €500 miljard, dat is meer dan onze staatsschuld.
Bij een nieuwe grote eurocrisis zal meer dan de helft hiervan betaald moeten worden en dus van onze welvaart afgaan, ongeveer €60.000 per gezin[18]. En dit bedrag zal de komende 10 jaar nog sterk stijgen, als niet ingegrepen wordt.
Toch is de burgers en de nationale parlementen hiervoor nooit om hun mening of toestemming gevraagd.
In landen als de UK en Noorwegen hoeft men hier geen cent aan bij te dragen.

18 Deze bedragen komen uit een volgend rapport van stichting Milieu, Wetenschap & Beleid dat binnenkort gepubliceerd wordt

Dit geld wordt in principe allemaal uitgegeven om de euro te redden, ondanks de logisch te trekken conclusie dat de eurozone volgens de algemeen geaccepteerde "optimal currency area criteria" van Mundell in de huidige vorm niet te handhaven is. Maar op die gedachte rust om politieke redenen een zwaar taboe in Brussel.

Waarom is de euro zwakker dan de gulden zou zijn geweest?

Eerder werd gesteld dat de gulden, als we niet in de euro waren gestapt, nu veel sterker zou zijn dan de euro is. Dit vraagt om onderbouwing.

Hoe werkt een onafhankelijke munt?

De waarde van een onafhankelijke munt is de marktwaarde op de kapitaalmarkt.
Die kan in een open economie dus niet door een overheid vastgesteld worden.[19] Dat kan alleen wanneer munten van landen kunstmatig aan elkaar gekoppeld zijn, zoals we met de Europese munten sinds de tweede wereldoorlog eigenlijk voortdurend op verschillende manieren (maar met weinig succes) geprobeerd hebben. Alleen in geval van een dergelijke koppeling kan er concreet stapsgewijs gedevalueerd of gerevalueerd worden.

Wel kunnen overheden via de centrale banken de waarde van hun (onafhankelijke) munt binnen zekere grenzen beïnvloeden.
De marktwaarde van een onafhankelijke munt wordt namelijk bepaald door vijf factoren:

1. Handelsbalans
Als een land meer exporteert dan importeert, moeten die producten via het internationale bankwezen in de eigen munt betaald worden, en is er dus meer vraag naar de eigen munt, en stijgt de waarde ervan (en omgekeerd uiteraard). Dit is het anker voor de waarde van een onafhankelijke munt.

2. Rente
De nationale bank kan deze waarde beïnvloeden door de beleidsrente hoger of lager te zetten, waardoor de vraag naar de munt als reserve-valuta toe- of afneemt, en daarmee ook de waarde

3. Valuta inkoop
De nationale bank kan eigen valuta in- of verkopen, met (tijdelijk) hetzelfde gevolg

4. Geldpers
De nationale bank kan de geldhoeveelheid verruimen waardoor de waarde in principe daalt

5. De internationale financiële wereld
Een paar valuta (met name de dollar) worden ook buiten het eigen land veelvuldig gebruikt als betaalmiddel of om grote reserves in aan te houden. Op de waarde van deze zogenaamde reserve-valuta is de invloed van de handelsbalans relatief klein. Dat geeft de betreffende regering veel meer armslag voor het aangaan van schulden, overigens met alle nadelen die daaraan verbonden zijn.

Voor de landen die deel uitmaken van de eurozone zou deze laatste factor [5] maar in zeer beperkte mate spelen wanneer ze een eigen munt zouden hebben[20], dus laten we deze verder buiten beschouwing.

Nederland heeft al sinds 1985 een groot handelsoverschot, en had dus een sterke gulden. Sinds de invoering van de euro is dit handelsoverschot nog eens sterk toegenomen. Bij het vasthouden aan de gulden na 1999 was deze dus sterker geworden dan de euro.

19 De Chinese munt onttrekt zich (deels) aan deze wetmatigheid omdat de Chinese economie niet open is.
20 In het vervolg wordt dit aannemelijk gemaakt, onder andere aan de hand van de Noorse Krone.

Monetaire welvaart-optimalisatie

Wanneer het handelsoverschot toeneemt, stijgt zoals gezegd de waarde van een onafhankelijke munt. Dit leidt tot een bijzonder mechanisme:

- ***De exportproducten worden door de duurdere munt in het buitenland duurder, waardoor de exportgroei wordt afgeremd.***
  Dit zet de bedrijven ertoe aan om meer te innoveren en de arbeidsproductiviteit te verhogen, waardoor ze de kostprijs kunnen verlagen of de kwaliteit kunnen verhogen, en zo hun export toch nog kunnen vergroten. Waardoor de munt toch weer iets duurder wordt. Kortom een zeer beheerste spiraal omhoog, die volledig afhankelijk is van de innovatie in de bedrijven.

- ***Buitenlandse producten en grondstoffen worden door de duurdere munt goedkoper, waardoor koopkracht en vermogen van alle bewoners in het land stijgen, en de import toeneemt***
  Alles wat we uit het buitenland halen, zoals auto's, gas, benzine, iPhones, huishoudelijke apparatuur, koffie, wijn, en ook vakanties, wordt namelijk bij een waardestijging van de eigen munt voor de gezinnen goedkoper, waardoor hun koopkracht toeneemt.
  Maar ook worden energie, grondstoffen, halffabricaten en machines voor het MKB goedkoper, waardoor ook hun producten goedkoper worden en de koopkracht van de gezinnen verder stijgt.
  Dit resulteert uiteraard in een toename van de import.

- ***Door de afname van de export en de toename van de import wordt de stijging van het handelsoverschot, en daarmee van de waarde van de munt, afgeremd tot deze precies optimaal is voor de groei van de welvaart.***

Kortom:
Een onafhankelijke munt zorgt *volautomatisch* voor een optimaal innovatieve industrie, remt de export precies zoveel als nodig is om de economische groei te optimaliseren, en verspreidt de welvaart via een hogere koopkracht eerlijk over de hele bevolking. Hij optimaliseert en verdeelt als het ware voortdurend automatisch de welvaartsgroei die door innovatie en hogere arbeidsproductiviteit op bepaalde plaatsen in de economie verdiend wordt. Dit mechanisme noemen we "de monetaire welvaart-optimalisatie".

Landen met hoge groei

Voor landen met een hoge economische groei zoals Nederland en Duitsland zou een eigen munt dus uitstekend uitpakken, zoals voor de komst van de euro ook is bewezen: een sterke gulden en mark gingen samen met een sterke economie, gebaseerd op zeer innovatieve bedrijven die op hun gebied wereldleiders waren en die positie steeds verder uitbouwden. Dit ondanks het nadeel van een relatief dure munt en dus een hoge prijs van onze producten in het buitenland. BBP, koopkracht en overheidsuitgaven groeiden in Nederland tussen 1970 en 2000 keurig in dezelfde mate.

De buitenproportionele groei van ons handelsoverschot en het sterk achterblijven van de koopkracht sinds de invoering van de euro, tonen het wegvallen van dit (gezond!) remmende mechanisme.

Landen met lage groei

Maar ook landen met een lage productiviteit krijgen met een eigen munt een optimale welvaartsgroei. "Optimaal" is dan uiteraard lager dan die bij ons, maar hun export blijft door een zwakkere munt goedkoper en concurrerend, en de economie zal dus blijven draaien. De bewoners krijgen dus de welvaart die hoort bij hun productiviteit, en zolang hun productiviteit groeit, blijft ook hun economie stabiel groeien, zij het minder hard dan bij ons. Overigens is het effect van de zwakkere munt op de koopkracht relatief

klein, omdat mensen in armere landen een veel kleiner deel van hun uitgaven doen aan buitenlandse producten.

Tot de euro kwam, was men in Zuid-Europa door de vele devaluaties een stuk minder welvarend dan wij in Duitsland en Nederland, maar het leven was er niet noodzakelijkerwijs minder prettig. Er was immers voldoende werkgelegenheid die voorzag in de inkomensbehoeften van de mensen, goed leven werd er meer geassocieerd met goed eten dan met een vette Audi in de garage, en een dagelijkse siësta is in een warm land erg welkom. Er was ook geen crisisgevoel.

Dat is in een aantal zwakke landen sinds de komst van de euro in 1999, en de permanente interne devaluatie die die oplegt, wel anders:

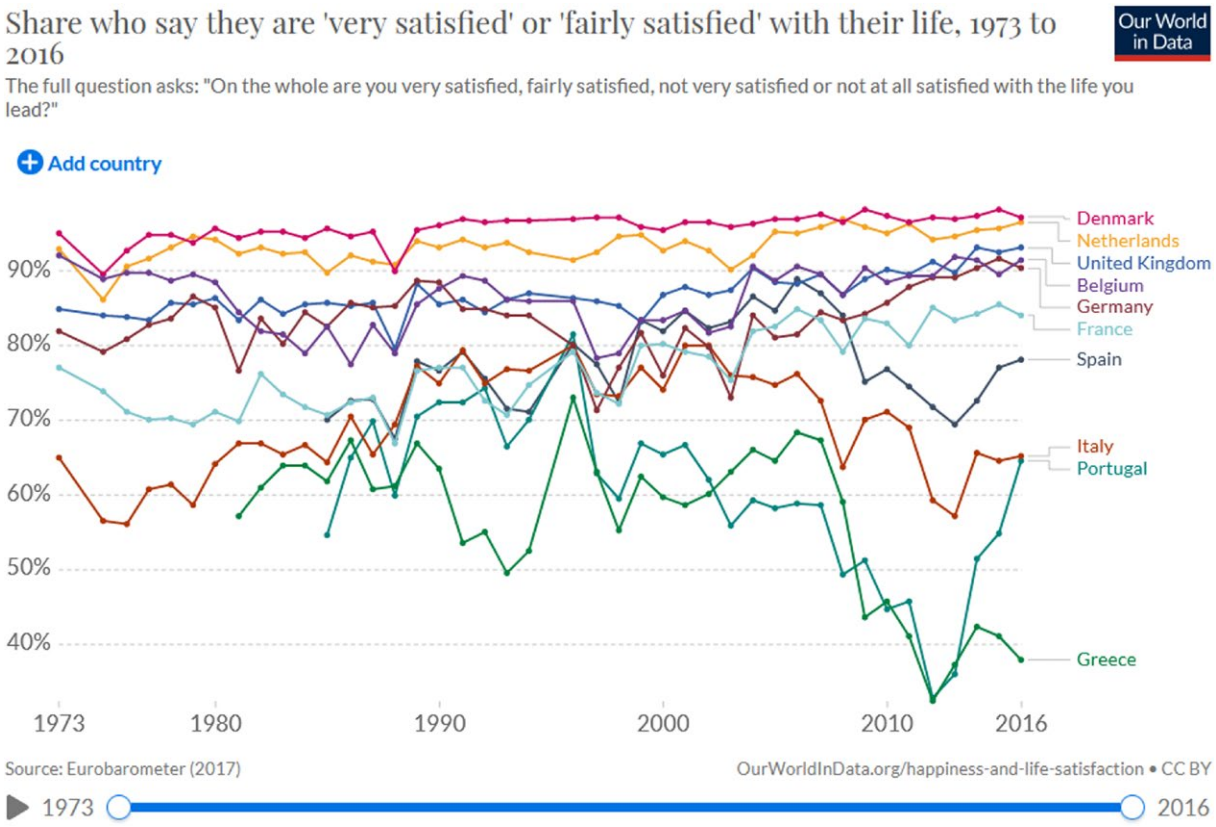

Vergelijking van het levensgeluk in de Europese landen (Bron: Our World in Data[21])

Zowel landen met een sterk groeiende economie als landen met een zwakkere economie hebben dus baat bij de monetaire welvaart-optimalisatie door een eigen, onafhankelijke munt.

Het effect van de eenheids-euro op innovatie in de industrie

De voor ons veel te goedkope euro jaagt nu ons handelsoverschot tot absurde hoogte op, maar het positieve welvaartseffect van de monetaire optimalisatie voor de burger blijft uit, omdat dat via de euro verspreid wordt over de hele eurozone. Daardoor stagneert de koopkracht in ons land zoals gezegd al decennia, en heeft ook het binnenlandse MKB het onnodig zwaar.

Uiteraard zit het exporterende bedrijfsleven door de zwakke euro op rozen, maar dat hoeft zich niet per se in grote winsten te vertalen: men kan ook gewoon op de lauweren rusten en stoppen met innoveren. Een sterke munt zou ze scherp houden, maar door de luxe positie van de veel te goedkope euro kunnen de bedrijven zich permitteren lui te worden.

21 https://ourworldindata.org/happiness-and-life-satisfaction

Dat zou een deel van de verklaring kunnen vormen voor de in verhouding tot andere landen zeer magere groei van de toegevoegde waarde per arbeidsuur in Nederland, de laatste decennia[22,23]. Ook de achterblijvende investeringen in bijvoorbeeld robots, terwijl er een enorm overspannen arbeidsmarkt is, wijzen op een stilvallen van de groei van de productiviteit.[24]

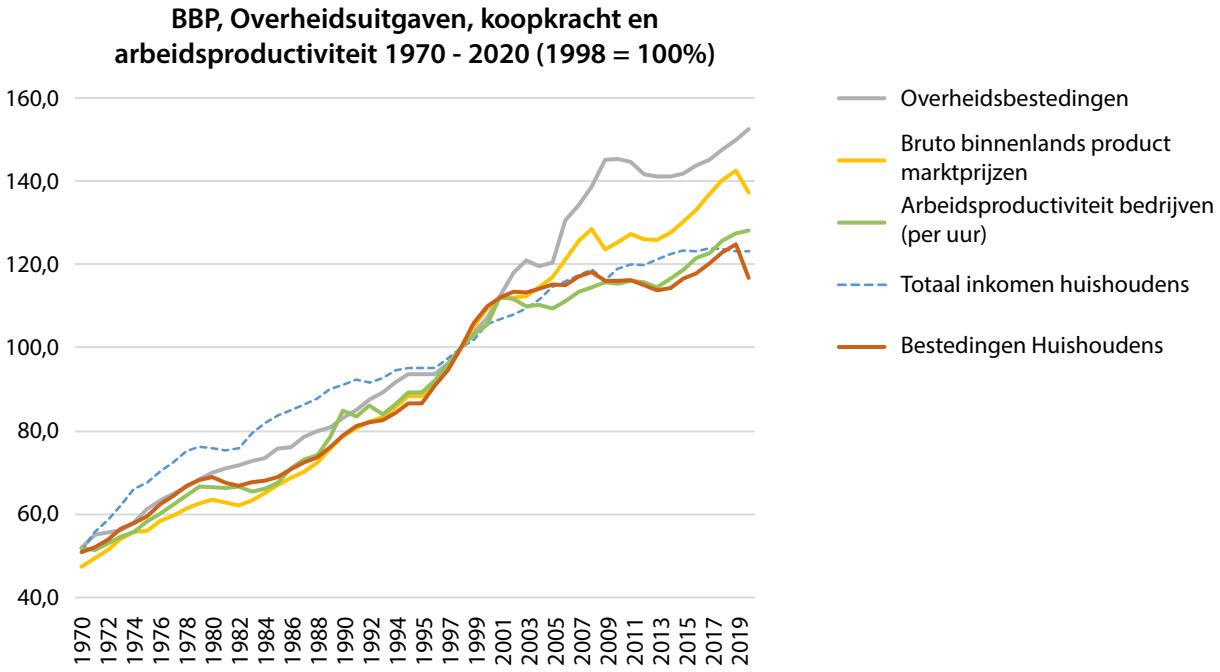

Achterblijvende arbeidsproductiviteit in Nederland[25]

Dat is consistent met de laatste cijfers, waaruit blijkt dat we nog met één been in de Corona crisis staan, maar dat er nu in de meeste bedrijfstakken al een enorm tekort is aan arbeidskrachten. De bedrijven zijn er blijkbaar de laatste tijd niet in geslaagd om zodanig te innoveren dat de productiviteit stijgt en er dus minder mensen nodig zijn per product.
Dit zal ongetwijfeld gaan leiden tot hogere lonen, maar die kan het niet-exporterende bedrijfsleven zich niet permitteren, waardoor het de prijzen zal verhogen en de inflatie verder oploopt.
Dit doet uiteraard het koopkracht effect van de hogere lonen (deels) teniet, maar zorgt ook voor een groter verschil tussen inflatie en rendement van spaargeld en pensioenen, en dus voor een extra daling van de koopkracht van de ouderen. Ook neemt het risico op een loon-prijsspiraal toe.
En uiteraard neemt ook de druk op de overheid toe om de lonen in de zorg en het onderwijs en ook de uitkeringen en AOW te verhogen. Dat zou direct leiden tot enorme begrotingsproblemen.

Als verder de bedrijven stoppen met innoveren en het verhogen van de arbeidsproductiviteit, verliezen we onze industriële voorsprong op het buitenland, en verdampt uiteindelijk ook ons handelsoverschot. Maar dan zonder een positief koopkrachteffect, en puur als gevolg van de verzwakking van onze economie.

22 https://esb.nu/events/overig/20059996/tovenaarsleerling-schrijft-inleiding-in-de-economie
Bert de Vries: "De groei van de toegevoegde waarde per arbeidsuur en dus de koek die jaarlijks extra kan worden verdeeld tussen arbeid, kapitaal en overheid ging in Nederland over de afgelopen veertig jaar trendmatig langzamer dan waar dan ook in West-Europa. Ja, de banen groeiden als kool, maar dit kwam vooral omdat de productiviteitsgroei zo tegenviel: met minder moderne technologie zijn meer handen nodig."

23 Deze lage groei van de productiviteit per arbeidsuur hangt ook samen met het grote aandeel van de diensten in onze economie: exclusief handel is dat 58%. Het aantal leraren per leerling of het aantal verpleegsters per patient is niet zomaar te verminderen door innovaties.

24 https://fd.nl/opinie/1422181/opkomst-van-robot-weer-uitgesteld-nederland-blijft-dol-op-domme-groei-xdl1cavY9LED

25 De grafiek toont de cumulatieve volumina toename in procent per jaar, dus inflatiegecorrigeerd.
Volumina komen uit de CPB-bijlage, de cumulatie is door de auteur gedaan.

Zo convergeren we door de te zwakke euro naar de Zuid-Europese landen toe, maar wel op een heel ongewenste manier!
Het effect van de te goedkope euro op de innovativiteit van onze bedrijven is voor Nederland dus gevaarlijk en ongewenst.

Hoe groot is het negatieve effect van de euro op de koopkracht?

Onderstaande illustratie laat sinds 2000 een buitensporig grote toename zien van het handelsoverschot bij een zeer lage groei van de koopkracht (in de grafiek uitgedrukt in - inflatie gecorrigeerd - inkomen en uitgaven van de huishoudens).

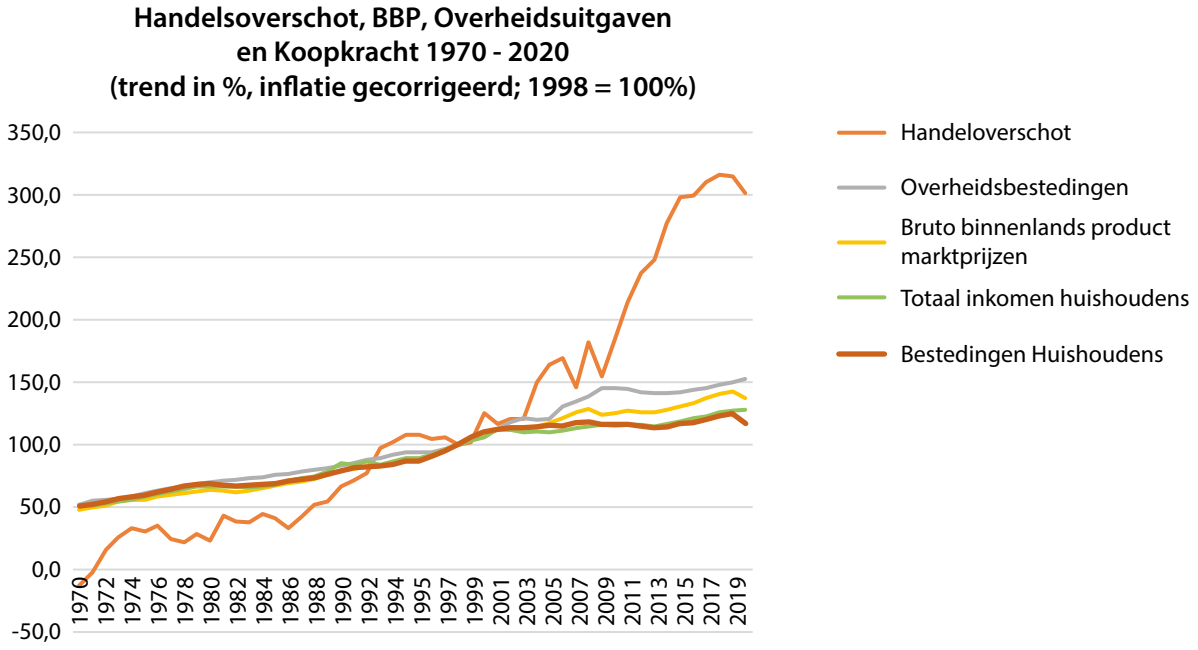

Dit is geheel in lijn met het in dit artikel uiteengezette mechanisme van de monetaire welvaart-optimalisatie, dat binnen de eurozone is weggevallen.

Dat dit mechanisme bestaat, en dat de euro daardoor een negatieve invloed heeft op onze koopkracht, staat buiten kijf. Maar of het ook de belangrijkste reden van de achterblijvende koopkracht is, moeten we nog aantonen. Er kunnen, zoals gezegd, ook andere oorzaken voor deze opvallende tegenstelling geweest zijn. In het vervolg van dit artikel zal aannemelijk gemaakt worden dat de euro de voornaamste reden is voor de achterblijvende koopkracht.

CBS over de koopkracht

Het CBS kwam onlangs met een rapport[26] waarin gesteld werd dat de koopkracht met 60% gestegen was sinds 1977. Blijkbaar wilde men tegenwicht bieden aan de vele klachten over de achterblijvende koopkracht.

Deze 157,9% in 2020 t.o.v. 1977 klopt uiteraard met onze cijfers, ook onze grafiek is immers gebaseerd op de CBS data. En iedereen ervaart ook dat we het veel beter hebben dan veertig jaar geleden.

26 https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/41/koopkracht-sinds-1977-met-bijna-60-procent-gestegen

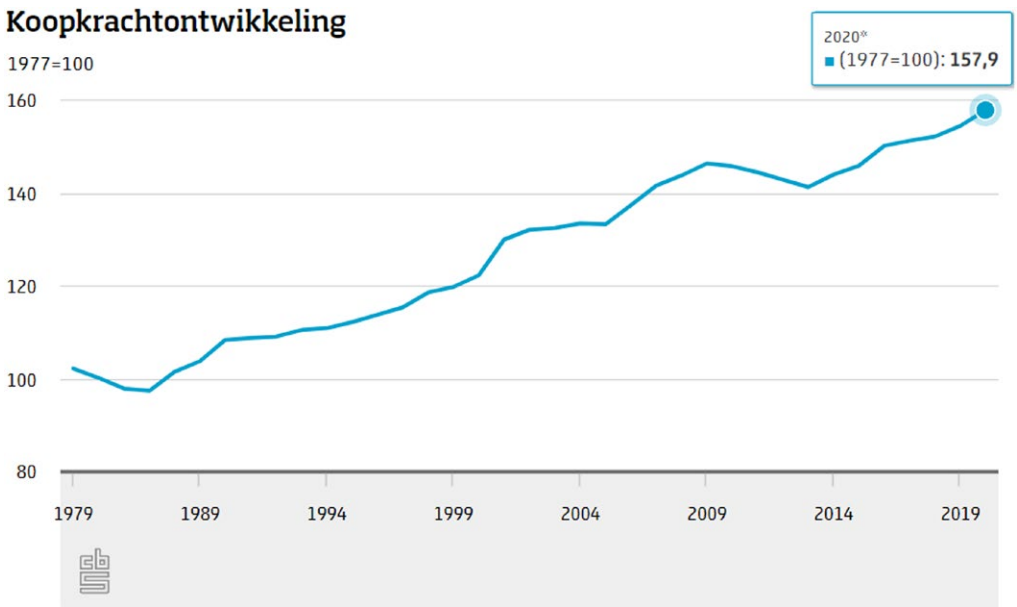

In de periode tot de invoering van de euro (1970 – 1999) ging de koopkrachtgroei precies gelijk op met de groei van het BBP, maar sinds invoering van de euro in 1999 is de koopkracht met gemiddeld 1% gegroeid, terwijl het BBP met bijna het dubbele percentage groeide. Er is dus wel sprake van achterblijvende koopkracht, sinds de invoering van de euro.

Aandeel overheidsuitgaven in koopkrachtdaling

De voornaamste andere kandidaat voor het veroorzaken van de achterblijvende koopkracht is de overheid. De overheidsbestedingen zijn sinds de invoering van de euro veel sterker gestegen dan de koopkracht en het BBP.

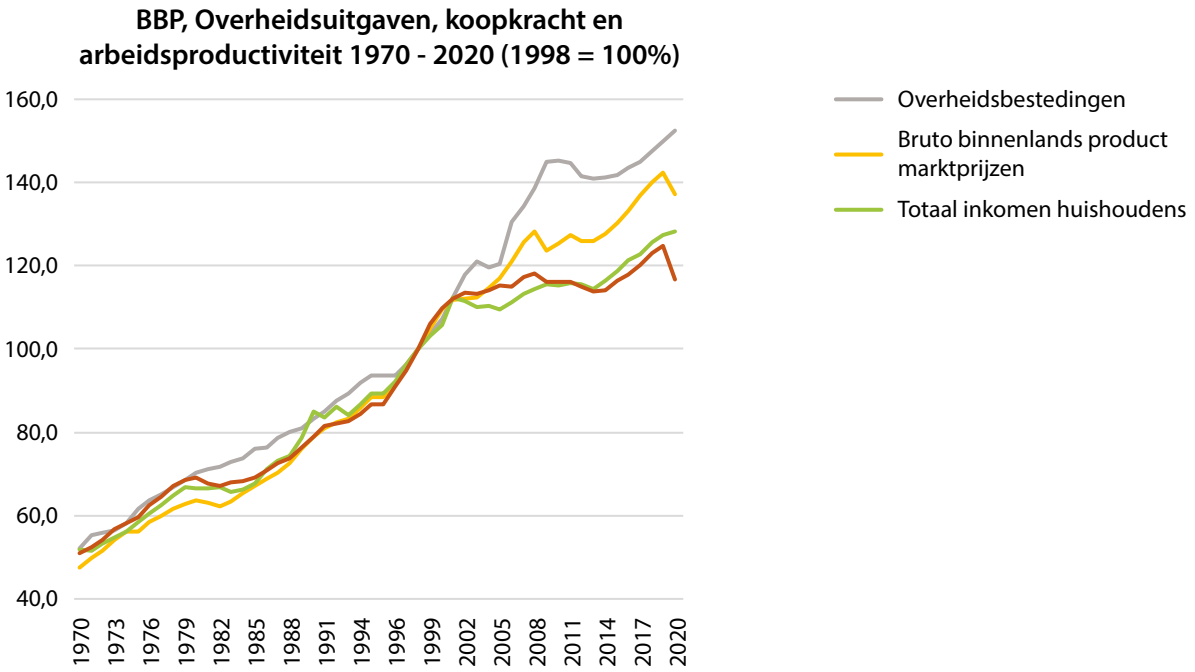

Dit vindt ook zijn weerslag in een sterk gestegen collectieve lastendruk, met name de laatste tien jaar:

Figuur 8 Collectieve lastendruk 2003-2019: naar een recordhoogte in 2019 (bron: CPB)

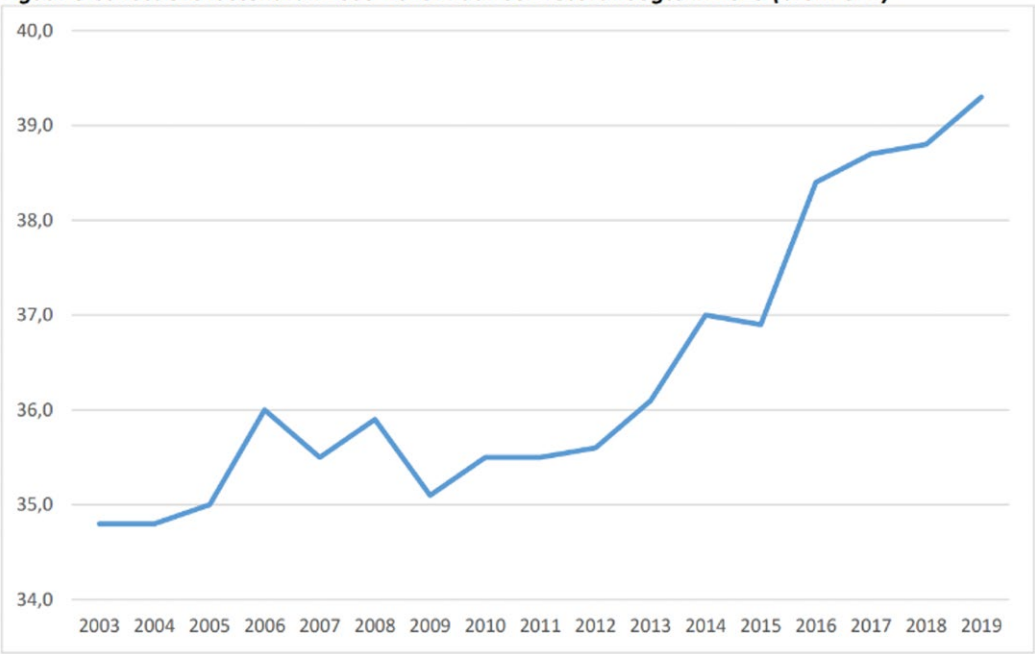

De achterblijvende koopkracht zou dus ook voor een deel het gevolg kunnen zijn van het overheidsbeleid.
Anderzijds zijn ons begrotingstekort en onze staatsschuld (vooralsnog) voorbeeldig, en is onze regering zeker niet spilzieker geweest dan vroeger, en dan andere landen, waar de koopkracht wel met het BNP is meegegroeid.[27]
Want ondanks de stijging van de lastendruk, is die in Nederland laag in vergelijking met landen met een lager GDP en een relatief hogere koopkracht:

Total general government expenditure, 2018, % of GDP

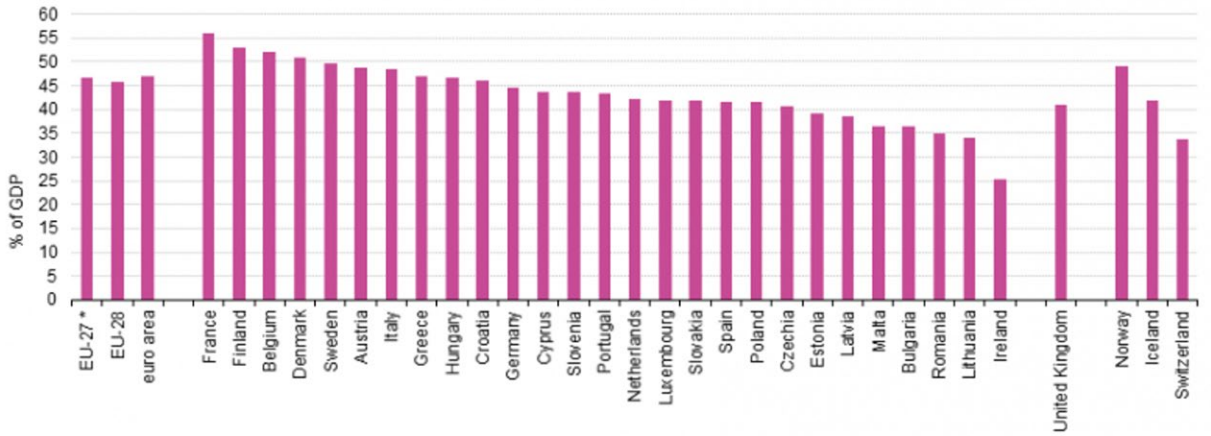

* from 1 February 2020
Source: Eurostat (gov_10a_main)

eurostat

In de volgende paragrafen wordt ondersteunend bewijs aangevoerd voor de claim dat de te zwakke euro de werkelijke boosdoener is.

27 Hier wordt verder in het artikel op ingegaan

Er worden daartoe om te beginnen drie aspecten van het effect van de euro op de koopkracht behandeld en gekwantificeerd:

1. Direct effect van de euro op de koopkracht

Een ruwe schatting van de grootte van dit effect kan gemaakt worden op basis van twee aannames:

- De huishoudens besteden direct en indirect (zie volgende paragraaf) ongeveer 29% aan producten die uit het buitenland komen[28]
- De euro is zeker 25% minder waard dan de gulden waard zou zijn geweest als die niet in de euro was opgegaan[29], waarschijnlijk zelfs meer dan 50%.

Hieruit valt eenvoudig een minimaal koopkrachteffect van de euro af te leiden van ca. -7%, waarschijnlijk zelfs meer dan -15%.

Toelichting:
Hoeveel de gulden waard zou zijn geweest als we niet in de euro waren gestapt, kan deels worden afgeleid uit een rapport van Goldman Sachs uit 2012.[30] Daarin komen ze tot een benodigde correctie van de waarde van de euro voor Duitsland van 25%, om tot een waarde te komen die bij hun economie past:

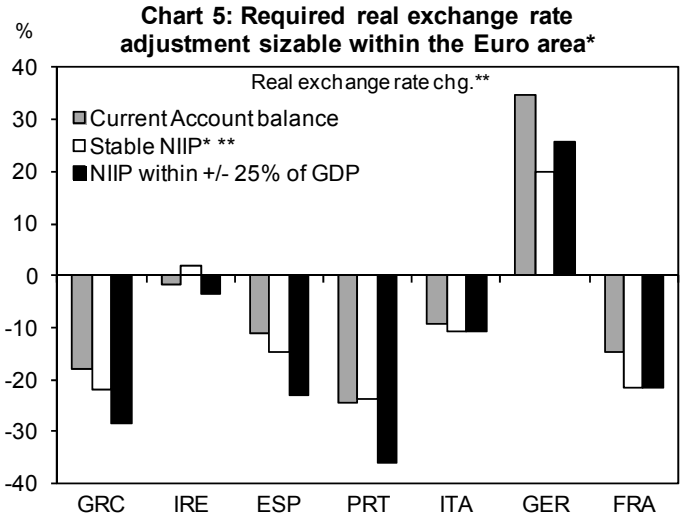

Source: GS Global ECS Research, * nom. growth assumed 2% in GRC and POR, 3% in IRE, ESP and ITA, and 4% in GER and FRA, **incl. tot effects and using ML estimates (Table A2)

Het Nederlandse handelsoverschot was ook toen echter in verhouding al het dubbele van het Duitse, dus zou voor Nederland een nog aanzienlijk hogere correctie nodig geweest zijn in 2012. En vanaf 2012 is ons handelsoverschot met nog eens 40% toegenomen. Wat een nog veel grotere aanpassing van de waarde van de munt zou vragen.
De gehanteerde 25% is dus een zeer terughoudende minimum aanname.

Dit wordt bevestigd als we kijken naar de ontwikkeling van de koers van de gulden tov de lire, de peseta en de escudo in de 20 jaar voor de invoering van de euro.[31]
Toen steeg de gulden in 20 jaar met respectievelijk 177%, 164% en 312% tov deze munten.

28 Berekend uit CBS tabellen: www.nlslash.nl/mwenb/Input-outputtabel_2019_CBS_Aandeel_buitenland_uitgaven_gezinnen.xlsx

29 Goldman Sachs https://nlslash.nl/mwenb/Goldman_Sachs_EEA_2012_01.pdf

30 Goldman Sachs https://nlslash.nl/mwenb/Goldman_Sachs_EEA_2012_01.pdf

31 https://fxtop.com/en/historical-exchange-rates-graph-zoom.php?A=4&C1=NLG&C2=PTE&DD1=01&MM1=01&YYYY1=1970&LARGE=1&B=1&P=&I=1&TR=&INDICE=&DD2=22&MM2=04&YYYY2=2001&auto=1

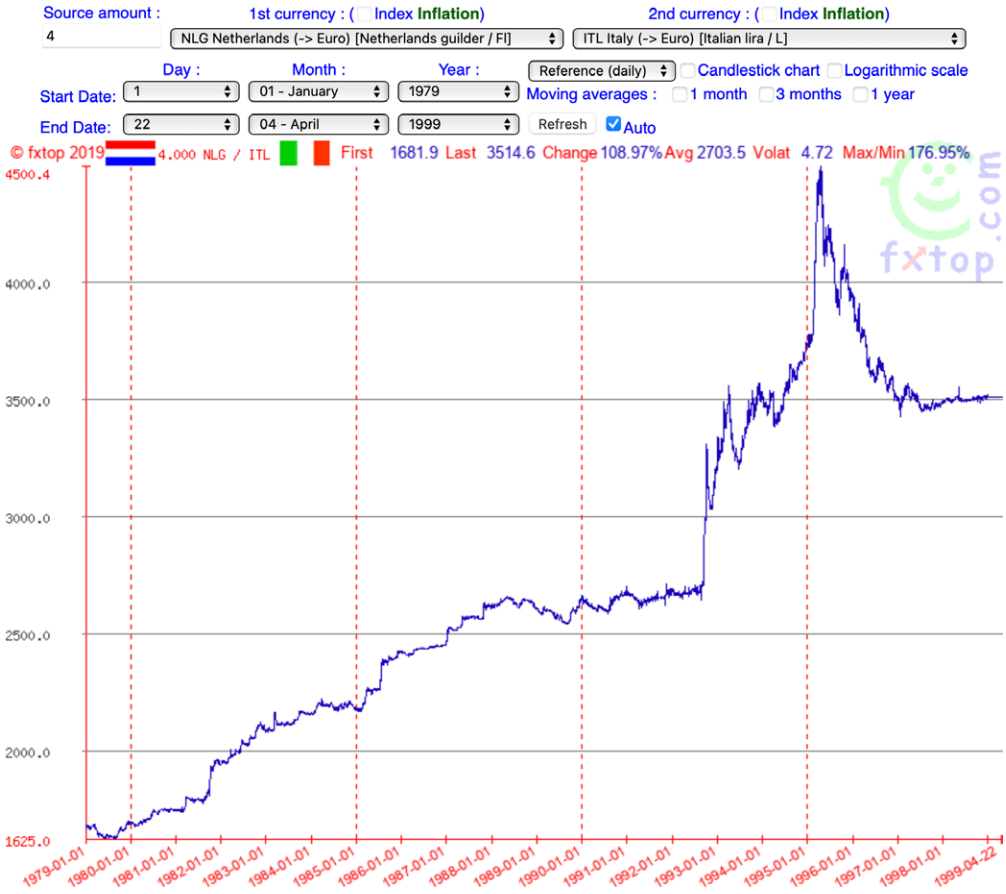
Source amount :
4
1st currency : (Index Inflation)
NLG Netherlands (-> Euro) [Netherlands guilder / Fl]
2nd currency : (Index Inflation)
ITL Italy (-> Euro) [Italian lira / L]
Day :
Month :
Year :
Reference (daily)
Candlestick chart
Logarithmic scale
Start Date:
1
01 - January
1979
Moving averages :
1 month
3 months
1 year
End Date:
22
04 - April
1999
Refresh
Auto
© fxtop 2019
4.000 NLG / ITL
First 1681.9 Last 3514.6 Change 108.97% Avg 2703.5 Volat 4.72 Max/Min 176.95%
4500.4
4000.0
3500.0
3000.0
2500.0
2000.0
1625.0
1979-01-01
1980-01-01
1981-01-01
1982-01-01
1983-01-01
1984-01-01
1985-01-01
1986-01-01
1987-01-01
1988-01-01
1989-01-01
1990-01-01
1991-01-01
1992-01-01
1993-01-01
1994-01-01
1995-01-01
1996-01-01
1997-01-01
1998-01-01
1999-04-22

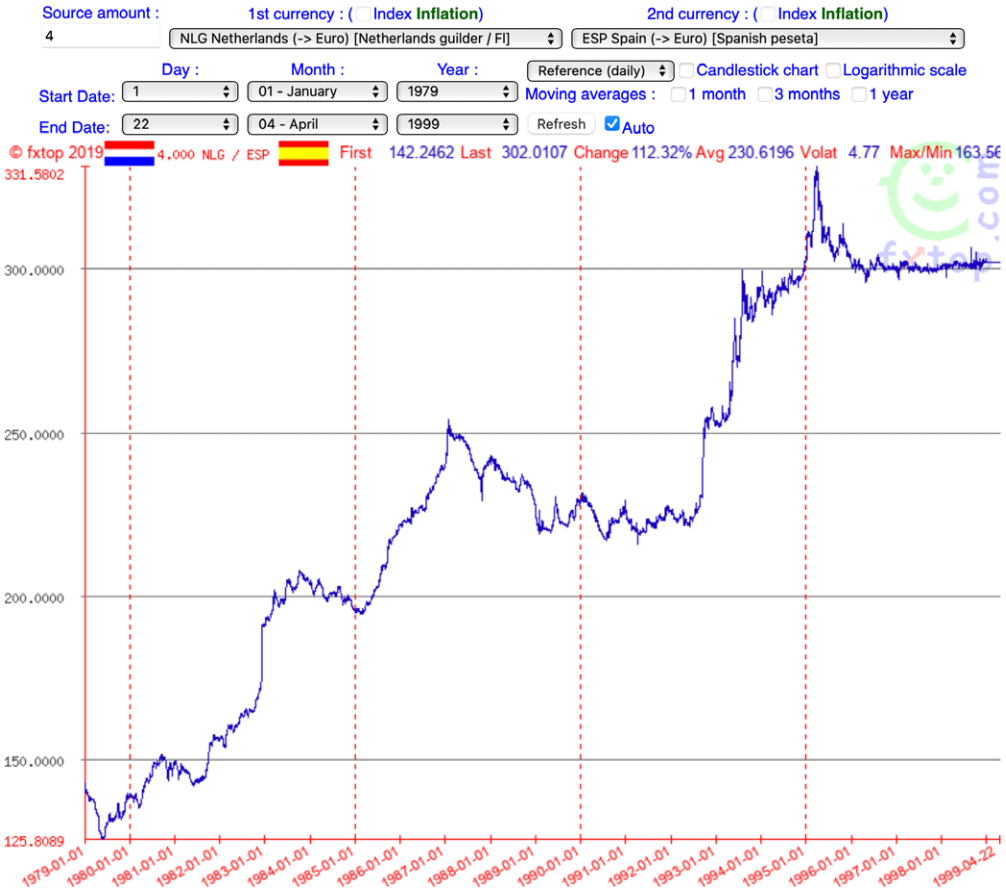
Source amount :
4
1st currency : (Index Inflation)
NLG Netherlands (-> Euro) [Netherlands guilder / Fl]
2nd currency : (Index Inflation)
ESP Spain (-> Euro) [Spanish peseta]
Day :
Month :
Year :
Reference (daily)
Candlestick chart
Logarithmic scale
Start Date:
1
01 - January
1979
Moving averages :
1 month
3 months
1 year
End Date:
22
04 - April
1999
Refresh
Auto
© fxtop 2019
4.000 NLG / ESP
First 142.2462 Last 302.0107 Change 112.32% Avg 230.6196 Volat 4.77 Max/Min 163.56
331.5802
300.0000
250.0000
200.0000
150.0000
125.8089
1979-01-01
1980-01-01
1981-01-01
1982-01-01
1983-01-01
1984-01-01
1985-01-01
1986-01-01
1987-01-01
1988-01-01
1989-01-01
1990-01-01
1991-01-01
1992-01-01
1993-01-01
1994-01-01
1995-01-01
1996-01-01
1997-01-01
1998-01-01
1999-04-22

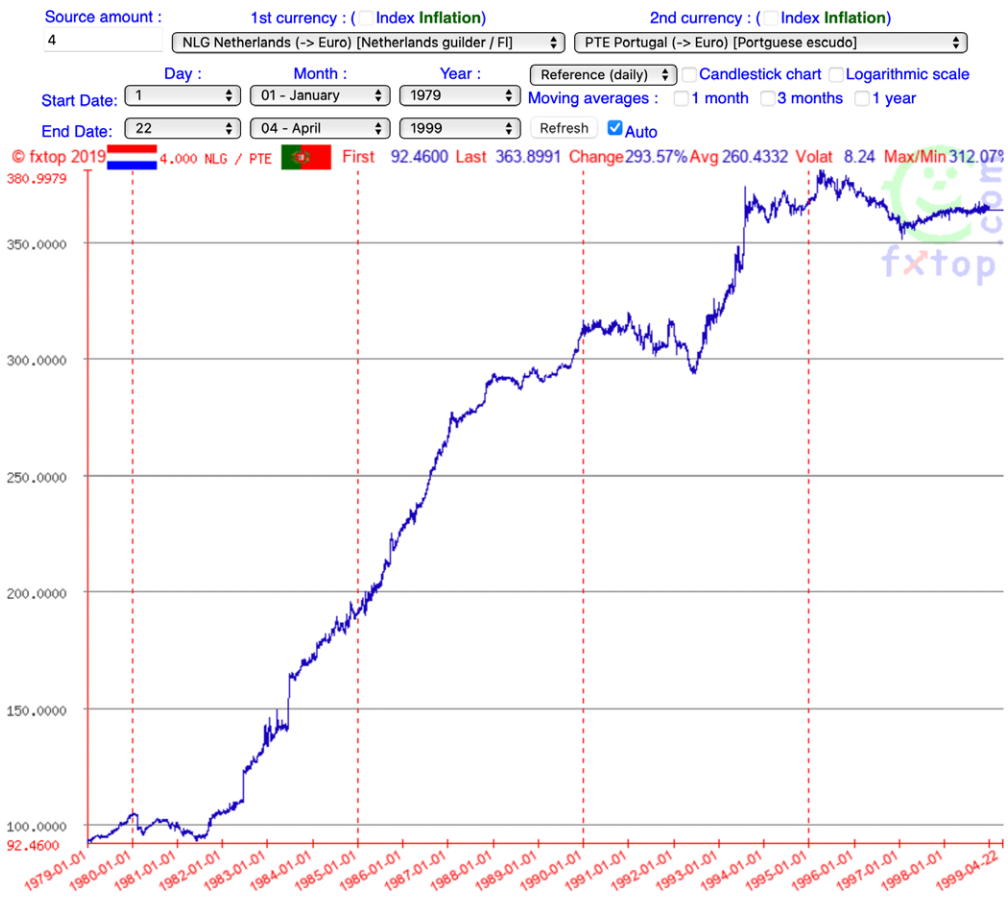

De stijging tov de Franse franc was 52%, en de daling tov de mark was 7%.

De veronderstelde minimaal 25% waardestijging tov de hele eurozone in de 20 jaar daarna, waarin onze economie uitzonderlijk goed heeft gepresteerd, is dan ook waarschijnlijk een sterke onderschatting. De werkelijke waardestijging ligt waarschijnlijk ver boven de 50%. In dat geval is het koopkrachteffect meer dan 29% x 50% = 15%, in plaats van 7%.

2. Indirect effect van de euro op de koopkracht via MKB

Veel van het producerende MKB koopt een groot deel van zijn grondstoffen, halffabricaten, machines, computers en software in het buitenland, en betaalt daar door de zwakke euro dus 25% tot meer dan 50% teveel voor. Dat is van invloed op de kostprijs van de producten. Maar hoe groot die invloed is, is moeilijk separaat in te schatten: over het algemeen bestaat een groot deel van de verkoopprijs van in Nederland geproduceerde producten en diensten uit financieringskosten, huur en de toegevoegde waarde. Deze factor is daarom in overleg met CBS samen met de directe invloed op de koopkracht door buitenlandse producten afgeleid uit de CBS input-output tabellen uit de vorige paragraaf [32], samen dus resulterend in de al genoemde 7% tot meer dan 15% minder koopkracht.

3. Indirect effect van de euro op de koopkracht via spaargelden en pensioenen

De grootste bedreiging voor de euro wordt gevormd door Italië. Daarvan is de overheidsschuld ten opzichte van de staatsinkomsten dermate hoog dat het land een normale rente niet zou kunnen opbrengen. Als de rente omhoog gaat, wordt gevreesd voor een faillissement van Italië en een vertrek uit de euro. Dat zou het startschot betekenen voor het uit elkaar vallen van de euro muntunie.

Dat wil men in Brussel en Frankfurt ten koste van alles voorkomen. Dus wordt de rente door de ECB kunstmatig ongezond laag gehouden, en is hij in de praktijk rond of net onder de nul procent.

32 www.nlslash.nl/mwenb/Input-outputtabel_2019_CBS_Aandeel_buitenland_uitgaven_gezinnen.xlsx

Ook nu de inflatie omhoog vliegt, aarzelt de ECB met het verhogen van de rente, terwijl de omringende landen en de VS al wel hun rentes sterk verhogen.

Maar afwezige rente-opbrengsten gecombineerd met oplopende inflatie hebben tot gevolg dat onze spaartegoeden en pensioenen verdampen. En dit slaat nergens harder toe dan in Nederland, waar de burgers meer sparen voor hun oude dag dan in welk ander land ook.
De koopkrachtkloof tussen gepensioneerden en werkenden is volgens ABN AMRO inmiddels 14%.
Het begin van het oplopen van de achterstand viel samen met het dalen van de rente onder de 1% in 2013. Dat suggereert een verband tussen beide.

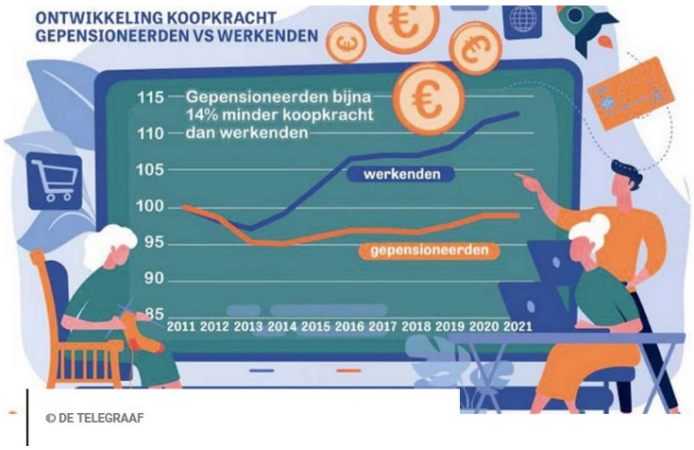

Sinds 2013 staat de rente van de ECB onder de 1%, en blijven de pensioenen in koopkracht sterk achter

Nu spelen andere factoren ook zeker een rol, zoals de strengere eisen aan de pensioenreserves, maar die staan niet los van de lagere rendementen door de lage rente. Als aangenomen wordt dat 10% van de 14% direct of indirect het gevolg is van het ECB rentebeleid, en 20% van de bevolking gepensioneerd is, zou je daar ruwweg 2% koopkrachtverlies voor kunnen stellen.

De drie effecten opgeteld zouden dus 9% tot meer dan 17% koopkrachtverlies veroorzaakt moeten hebben.

Koopkrachtherstelbeleid

In Den Haag had men het eind 2021 opeens over het voorkomen van een scherpe koopkrachtdaling. De zeer hoge gasprijzen zetten koopkracht als probleem eindelijk even op de politieke agenda. De hogere gaskosten werden met een noodmaatregel deels gecompenseerd door een tamelijk botte maatregel: een sterke verlaging van de energiebelasting. Aan de koopkrachtdaling door andere oorzaken werd niets gedaan.

Met wat voor beleid zou het negatieve koopkracht-effect van de euro eigenlijk gecompenseerd kunnen worden?

Fiscale maatregelen komen voor de lopende jaarrekening en moeten dus met andere belastingen verrekend worden. Zo herverdelen ze hoogstens de koopkracht over de inkomensgroepen, zonder effect op de gemiddelde koopkracht. Dat maakt sommige groepen blij, maar doet niets voor het MKB en voor de economie als geheel.
Daarbij is de ruimte voor nivellering in feite opgebruikt tot bovenmodaal: teveel gezinnen gaan er in koopkracht nu al op achteruit als hun inkomen toeneemt (de zogenaamde armoedeval), door de vele inkomensafhankelijke regelingen en toeslagen. Door de forse verhoging van het minimum loon (7,5%) in het coalitieakkoord wordt het probleem van de armoedeval uiteraard nog veel nijpender.

Koopkrachtherstel voor de lagere inkomens ten koste van de hogere is dus geen begaanbaar pad, zeker niet omdat het om uitzonderlijk grote bedragen gaat.

De kosten op het bedrijfsleven verhalen levert voor een groot deel hogere prijzen op en doet dus netto ook weinig voor de koopkracht. Wel zou het de inflatie opjagen.

Resteren drie paden voor de koopkrachthersteloperatie:
- het verhalen van de kosten specifiek op de exporterende industrie
- ze te halen uit het bezuinigen op overheidsuitgaven
- ze te betalen uit een begrotingstekort, en dus de staatschuld ermee te verhogen

Overigens levert het belasten van de export een probleem op met de EU regels, dus is het de vraag of hier beleid op ontwikkeld kan worden.
Maar in theorie zijn dit drie economisch werkende opties, wanneer de betrokken bedragen behapbaar zijn.

Dat blijkt helaas tegen te vallen: de directe en indirecte bestedingen van de gezinnen aan buitenlandse diensten of producten waren in 2019 volgens de CBS tabellen €73 miljard.[33] Om het koopkrachtverlies door de euro te compenseren zou daarvan volgens de eerder toegelichte berekening 25% tot meer dan 50% aan de gezinnen moeten worden gecompenseerd, dus €18 tot meer dan €36 miljard per jaar.

Dat is teveel geld voor een houdbaar beleid: het zou de staatsschuld in 10 tot 20 jaar verdubbelen.
Daarbij beperkt de 3% regel van de EU ons begrotingstekort per jaar al tot 20 miljard. Alleen het koopkrachtbeleid zou daar dan al overheen gaan.

Het bedrag halen uit bezuinigingen op de overheidsuitgaven is een optie, maar dat wordt wel heel pijnlijk:
De post sociale zekerheid valt af, want dat zou de koopkracht juist doen dalen. En in Den Haag vindt een meerderheid dat er eigenlijk meer geld naar zorg, onderwijs, veiligheid, klimaat en de te zwaar belaste gemeentes moet. En volgens NATO afspraken moeten we ook de defensie-uitgaven flink verhogen. Tot slot zijn de rente-uitgaven niet te verlagen.
Dan blijft er €43 miljard over aan kleine ministeries, waar de €17 tot €36 miljard op zou moeten worden bezuinigd. Dat gaat niet lukken.

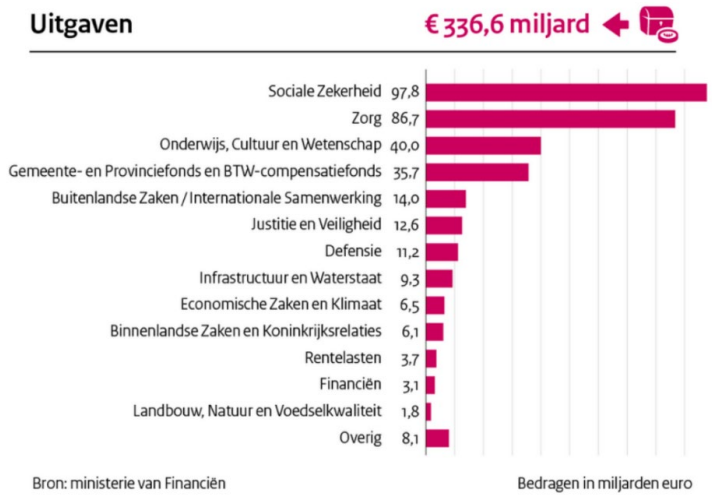

Het compenseren van de lage koopkracht door de te zwakke euro lijkt dus een onoplosbaar beleidsprobleem. Het koopkrachtverlies door de euro is welvaartverlies waar niets aan te doen is.

33 Berekend uit CBS tabellen: www.nlslash.nl/mwenb/Input-outputtabel_2019_CBS_Aandeel_buitenland_uitgaven_gezinnen.xlsx

Vergelijking met andere landen

De aan- of afwezigheid van het mechanisme van de monetaire welvaart-optimalisatie zou ook zichtbaar moeten zijn in de ontwikkeling van de koopkracht ten opzichte van het BBP bij andere landen in en buiten de euro.

Dit is heel moeilijk aan te tonen omdat er zo'n enorme verschillen zijn in economische structuur en ontwikkeling tussen al deze landen. Maar een indicatie is de ontwikkeling van de koopkracht uitgezet tegen de groei van het BBP per capita.

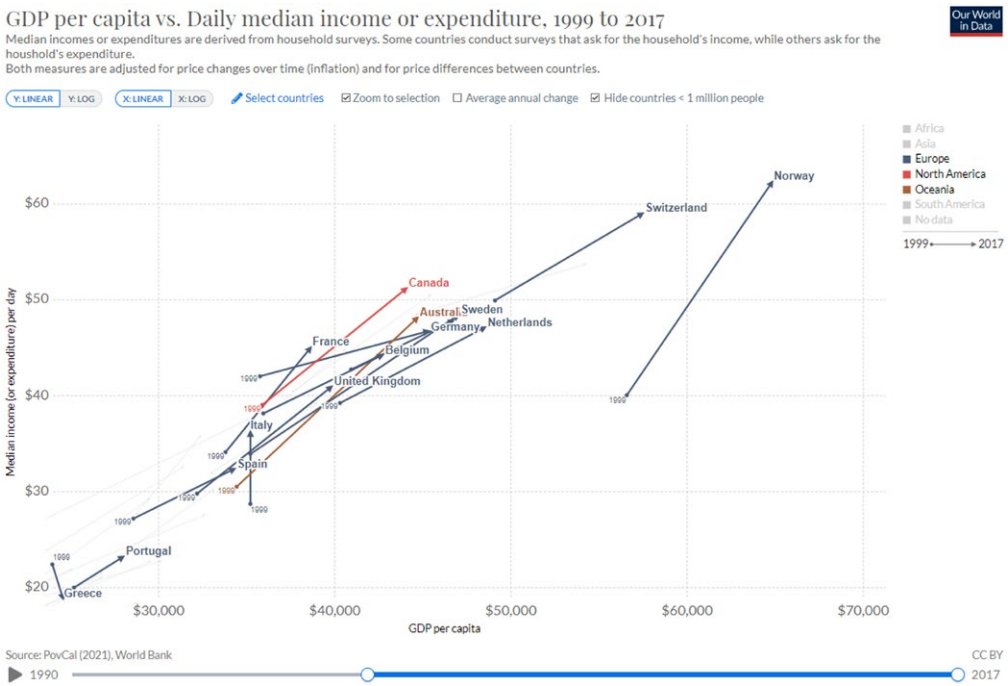

Toename koopkracht uitgezet tegen groei BBP van 1999 tot 2017 (Bron: Our World in Data[34])

Hoe vlakker de lijn, hoe kleiner de groei van de koopkracht was ten opzichte van de BBP-groei in de periode sinds de invoering van de euro.

We zien bij de vergelijkbare landen in de midden-categorie de vlakste lijnen bij Duitsland, België en Nederland, waarvoor de euro te goedkoop was, en de steilste bij Italië [35] en Frankrijk, waarvoor de euro te duur was.
Van de niet-eurolanden zien we een keurige koopkrachtontwikkeling in Noorwegen, Canada en Australië. Deze grafiek is zeker geen bewijs voor, maar wel grotendeels in lijn met de strekking van dit artikel.

Vergelijking met Denemarken en Noorwegen

Het is eigenlijk niet mogelijk om landen te vinden die economisch vergelijkbaar zijn met Nederland. Toch is het interessant om te kijken hoe de variabelen zich hebben ontwikkeld in naburige rijke landen die niet in de euro-muntunie zitten.

34 https://ourworldindata.org/grapher/median-daily-per-capita-expenditure-vs-gdp-per-capita?minPopulationFilter=1000000&time=1999..latest&country=BEL~DNK~FRA~DEU~ITA~NLD~NOR~ESP~SWE~CHE~GBR~PRT

35 Italië kende geen stijging van het GDP, maar wel een grote stijging van de koopkracht. Dit land is een bijzonder geval: het heeft een aardig handelsoverschot, wat erop duidt dat de euro voor de industriële zone rond Milaan zeker niet te duur is. Maar het land als geheel heeft grote structurele problemen, zoals corruptie, criminaliteit en een dramatisch slechte belasting-inning, die leiden tot een niet functionerende overheid en economische malaise in een groot deel van het land. Als overheid teveel geld uitgeven en geen belasting innen is uiteraard slecht voor de staatsschuld, maar goed voor de koopkracht. Het verband tussen de afwezigheid van een groei in GDP per capita bij een mooi handelsoverschot en een flinke groei van de koopkracht is hier dus niet eenduidig.

Denemarken

Heel interessant is Denemarken: dat heeft de euro niet ingevoerd, maar heeft de Deense Krone wel aan de euro gekoppeld. Dan vallen twee dingen op:

1 De Krone blijkt eenvoudig in waarde ten opzichte van de euro stabiel te houden te zijn door een iets lagere of hogere rente te bieden.

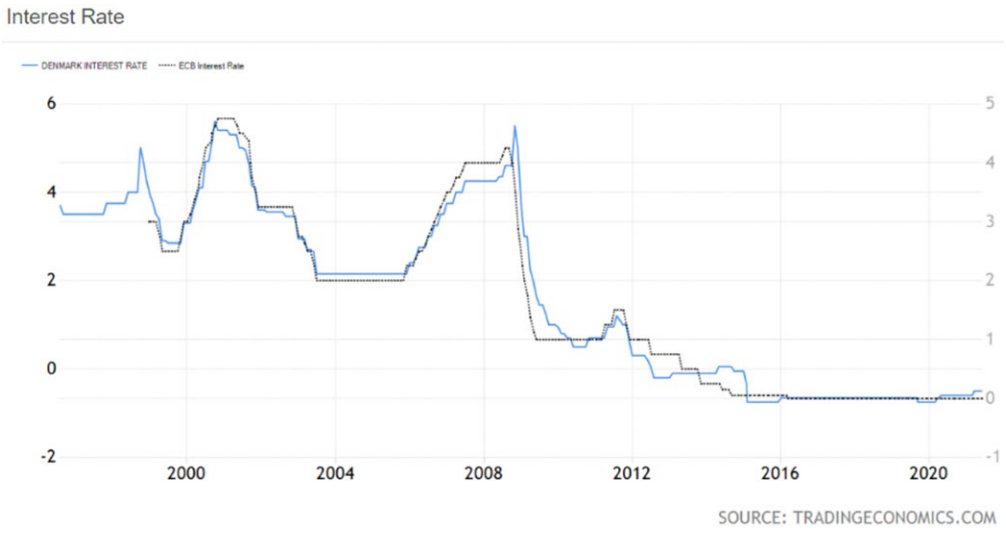

2 Het handelsoverschot van Denemarken is de laatste 20 jaar slechts verdubbeld en ook relatief klein ($3.000 per persoon, 3% van het GDP) ten opzichte van Nederland, waar het in 20 jaar vervijfvoudigde ($6.000 per persoon, 9% van het GDP).

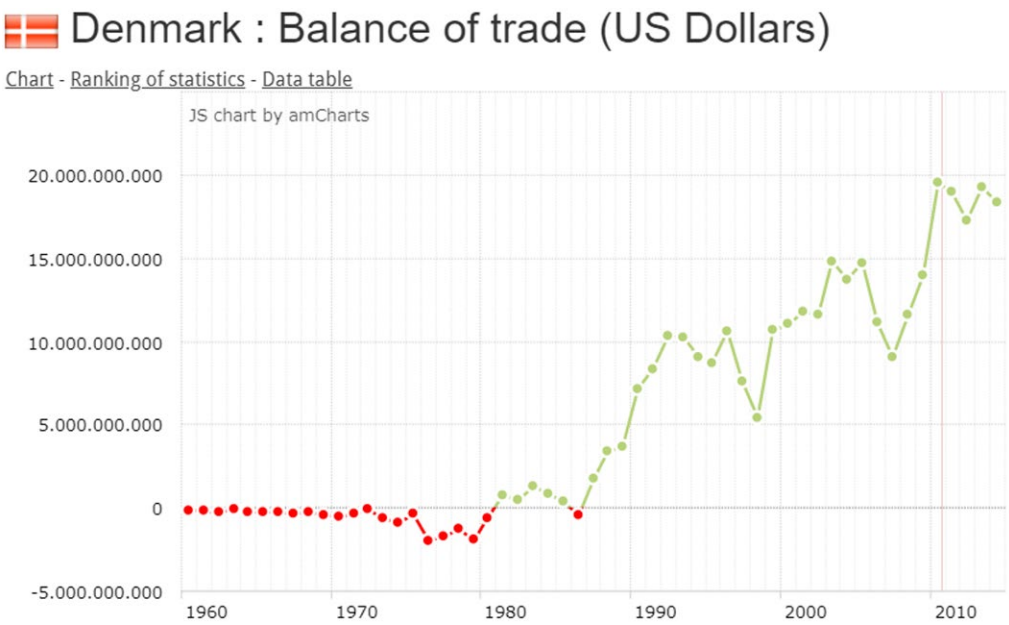

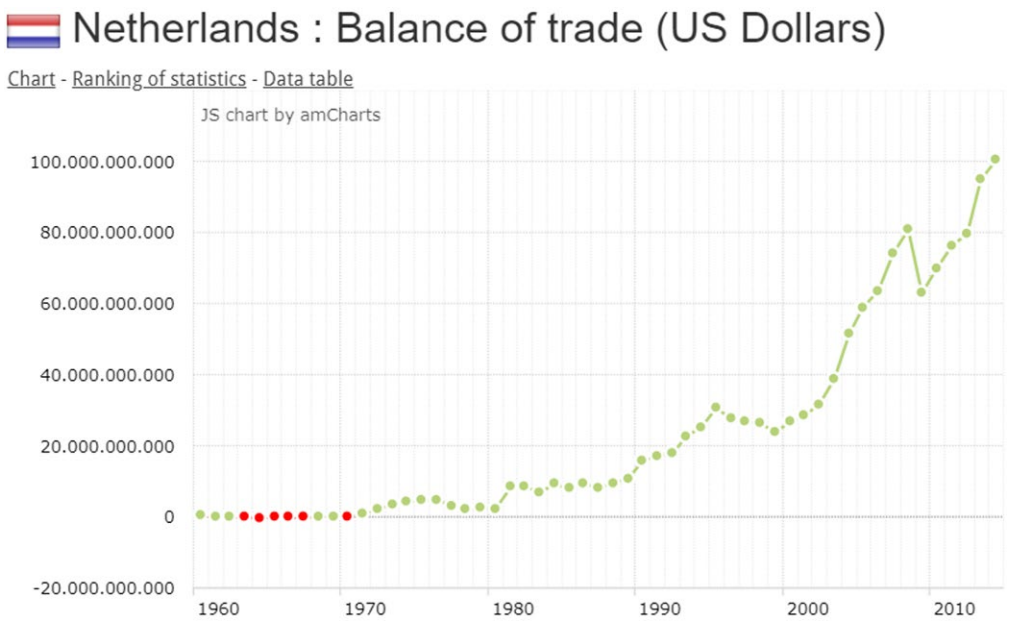

De aan de euro gekoppelde Krone was dus blijkbaar niet te goedkoop voor de Denen. Dat zou betekenen dat Denemarken een voor de eurozone gemiddelde economische groei had. Het zou zomaar kunnen zijn dat het enige land waarvoor de euro de optimale waarde heeft, niet in de eurozone zit.

Noorwegen

Noorwegen biedt weer andere zeer interessante inzichten.

Het land is dunbevolkt, zeer rijk, en heeft een apart, goed renderend fonds waarin de enorme olie- en gasbaten worden opgepot. Het heeft dan ook netto helemaal geen staatsschuld en is ongeëvenaard betrouwbaar als debiteur. Je zou een ijzersterke munt verwachten.

Maar wat zien we in werkelijkheid: de Noorse Krone is na 2012 maar liefst 35% in waarde gedaald ten opzichte van de euro:

Dat zien we samenvallen met een terugval van het handelsoverschot sinds 2012:

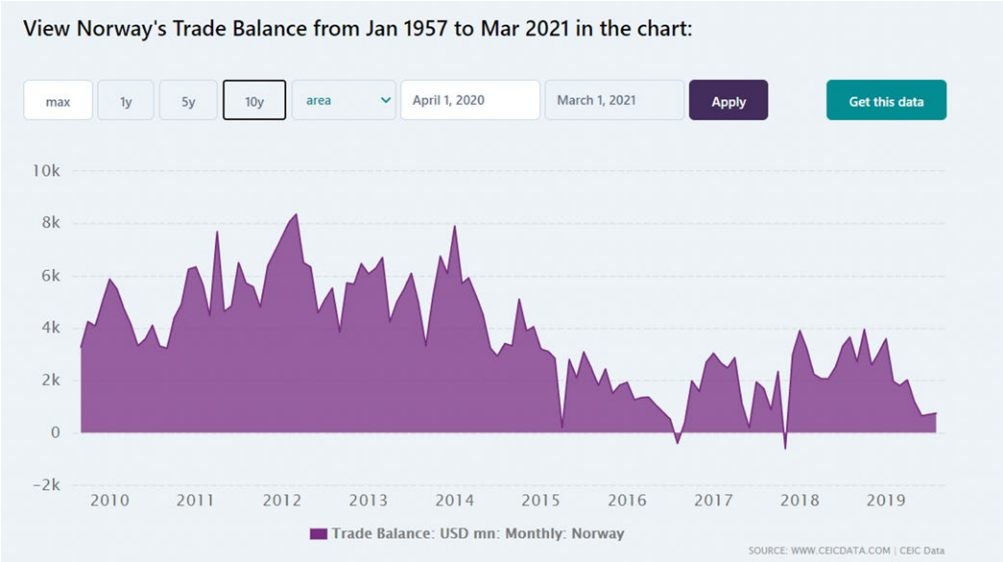

Dit bevestigt het uitgangspunt van dit artikel dat de waarde van een kleine zelfstandige munt in de eerste plaats bepaald wordt door de handelsbalans.
Dit effect was blijkbaar sterker dan de invloed van de rente: die was in de periode 2012 – 2020 voor de Krone zelfs aanmerkelijk hoger dan voor de euro:

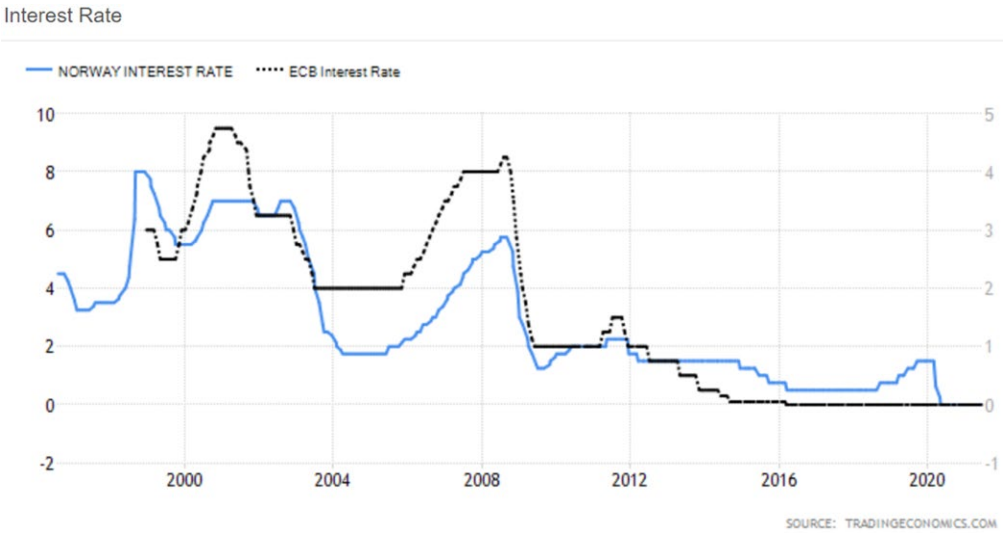

De waarde van de Noorse Krone daalde na 2012 met 35%, terwijl de Noorse kredietwaardigheid ijzersterk is en er zelfs een hogere rente betaald werd voor de Krone dan voor de euro (Bron[36])

Is een wél functionerende muntunie goed voor de lidstaten?

De euro muntunie voldoet niet aan de optimal currency area criteria, en kan in de huidige vorm dus niet voortbestaan. De vraag is nu of muntunies die wél voldoen aan de criteria daarom ook goed zijn voor de deelnemende lidstaten. Met andere woorden, en los van de vraag of dit überhaupt mogelijk is: zouden de Europese landen er wel bij varen als het zou lukken om met de euro muntunie wel aan de criteria te gaan voldoen?

36 https://tradingeconomics.com/denmark/interest-rate

In andere muntunies gaat het toch prima?

Hoe staat het met de economieën die wel één munt hebben, maar uit sterk verschillende economische regio's bestaan, zoals de VS, en (voor de invoering van de euro) Italië, België en Duitsland? Daar ging alles toch goed?

Allereerst voldeden die landen redelijk goed aan de eerder genoemde voorwaarden voor een levensvatbare muntunie: de optimal currency area criteria. Dus als je functioneert als één natiestaat kan een nationale munt wel voor onbepaalde tijd functioneren, ondanks regionale economische verschillen. Dan worden de verschillen overbrugd door een omvangrijk transferbeleid: blijvende aanzienlijke overdrachten van het rijke naar het armere deel. Dat gaat in de VS, Duitsland, België en Italië om zeer aanzienlijke transfers.

Maar wat ook duidelijk is: permanente transfers houden de economische ongelijkheid in stand. Arme staten in de VS, en het voormalige Oost-Duitsland, Wallonië en Zuid-Italië blijven al vele decennia economisch ver achter. Ze krijgen geen lucht om op eigen kracht economisch te groeien, wat met een eigen munt wel zou kunnen. En dit gebeurt dus ondanks de steeds grotere bedragen die ze overgemaakt krijgen, waardoor hun koopkracht onterecht hoog is, maar economische ontwikkeling uitblijft.

In Duitsland, dat ongekend hoge bedragen gestoken heeft in het voormalige Oost-Duitsland, blijft dat gebied economisch nog steeds ver achter bij het westelijke deel, en is "Ossie" er een scheldwoord, vergelijkbaar met ons "pauper".
De Baltische staten en Polen, die vanuit een met Oost-Duitsland vergelijkbare positie (maar met een eigen munt) startten na de instorting van de Sovjet Unie, lieten daarentegen bijna ogenblikkelijk een snelle economische groei zien.
Voormalig Oost-Duitsland is dan ook eigenlijk economisch "kapot-geholpen" door de Duitse eenwording, zoals de Zuid-Europese landen door de invoering van de euro in grote problemen gebracht zijn.

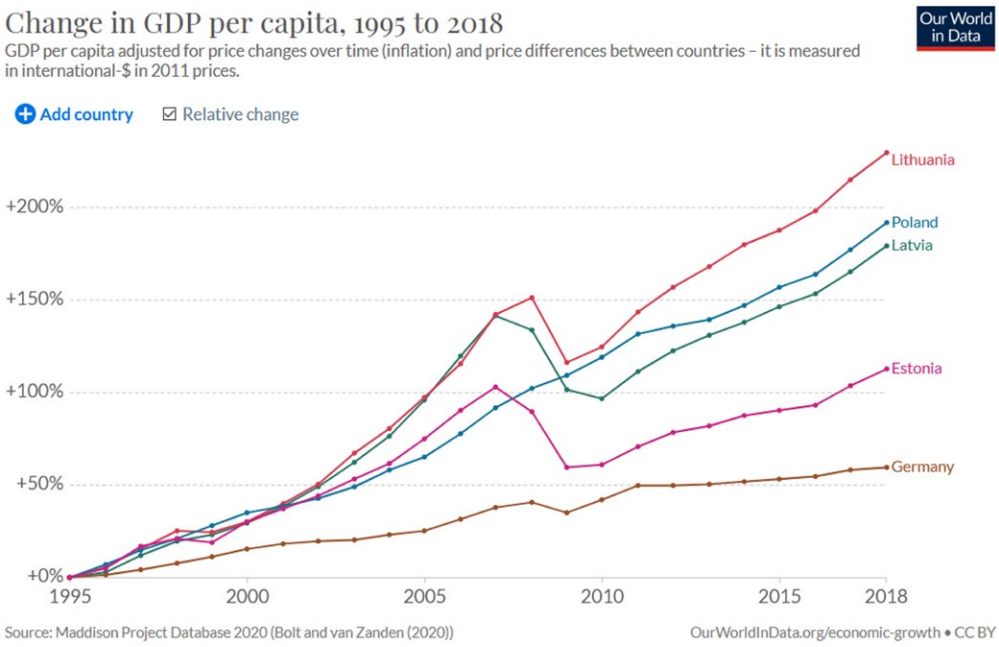

De onafhankelijke noordelijke ex-USSR staten deden het economisch uitstekend. Maar Oost-Duitsland blijft qua economische groei al 30 jaar sterk bij hen achter, en doet het ook binnen Duitsland heel slecht. (Bron Our World in Data[37])

Absoluut gezien was de koopkracht in voormalig Oost Duitsland zeker in het begin uiteraard veel hoger dan in de Baltische staten, maar het welzijn van een bevolking is veel meer gebaat bij een positieve groei,

37 https://ourworldindata.org/economic-growth

goede werkgelegenheid en uitzicht op een mooiere toekomst, dan bij een hogere koopkracht maar daarbij een gevoel van teloorgang, achterstand en stagnatie, zoals in achterblijvende regio's ervaren wordt.

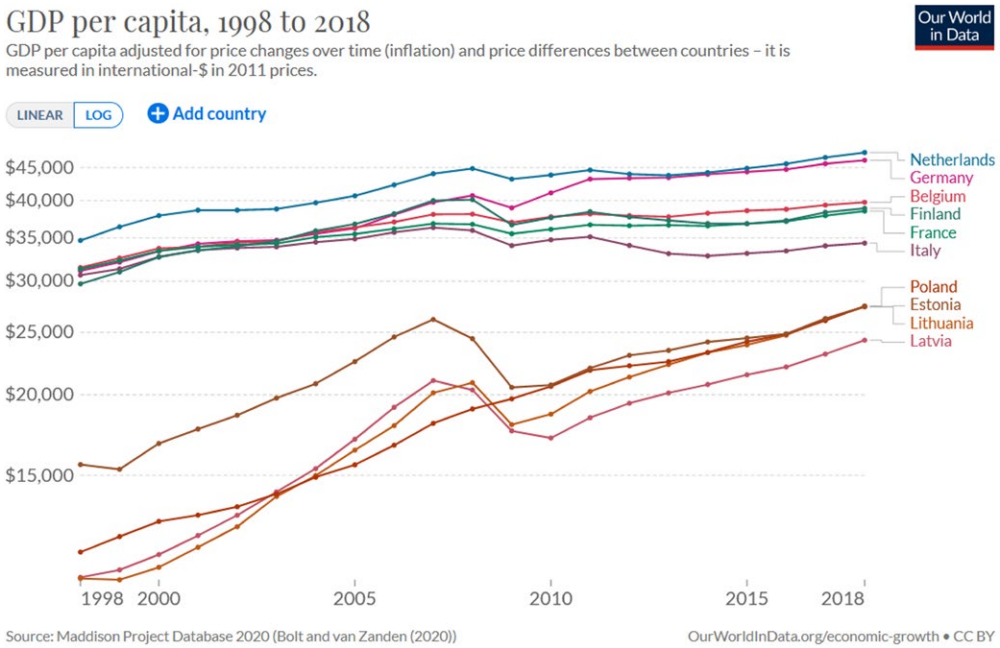

Ook absoluut is het GDP in de onafhankelijke noordelijke ex-USSR staten sterk gegroeid in de periode voor ze de euro invoerden (ca 2015), en komt het in de buurt van het economisch en sociaal achterblijvende voormalig Oost Duitsland. Maar dan wel met de stijging van het welzijn die hoort bij een groeiende economie. (Bron Our World in Data[38])

Averechtse effecten van een optimal currency area

Een belangrijke reden dat de verschillen tussen regio's ook in een – op zich – functionerende muntunie binnen een natie-staat zo hardnekkig blijven voortbestaan, is juist de daarvoor vereiste hoge arbeidsmobiliteit: jongelui met een goede opleiding verhuizen al gauw naar de regio waar de lonen veel hoger zijn, waardoor de vitaliteit van de arme regio steeds verder aftakelt. Deze leegloop wordt onvoldoende gecompenseerd door de veronderstelde toename van werkgelegenheid in de industrie in de zwakke gebieden vanwege de lage lonen aldaar, omdat moderne industrie steeds meer afhankelijk is van goed opgeleide mensen. Er valt voor de moderne industrie dus te weinig voordeel te halen door vestiging in de armere regio's, als daar een brain-drain heeft plaatsgevonden

Een transfer-muntunie leidt dus meestal niet tot de beoogde convergentie van de onderliggende economieën. Zelfs bij landen die wel voldoen aan de "optimal currency area criteria" is dus weliswaar een muntunie mogelijk en zelfs voor onbepaalde tijd houdbaar, maar dit heft de economische verschillen binnen de unie niet op, maar verankert ze juist. Ook een geslaagde muntunie leidt bij onderling verschillende economieën tot een blijvende transferunie en blijvende welvaartverschillen. Zo worden de verschillen door de transferunie structureel, en degraderen delen van de bevolking tot tweederangsburgers. Hillary Clinton noemde ze zelfs de "deplorables".

Hieruit moet een belangrijke conclusie getrokken worden: zelfs wanneer Europa wordt omgevormd tot een grote federale staat, met een centraal begrotingsbeleid vanuit Brussel, en bijbehorende grote transferbedragen van Noord naar Zuid, zal deze transferunie een blijvend karakter hebben, en zullen de nadelen van de muntunie dus blijvend hun negatieve effect op de welvaartgroei blijven houden. Met name de afwezigheid van de monetaire welvaart-optimalisatie zal blijven leiden tot structureel lagere welvaart in alle landen in de eurozone.

38 https://ourworldindata.org/economic-growth

Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel kleine onafhankelijke, homogene landen met een eigen munt het prima doen: Zwitserland, Australië, Canada[39], Noorwegen, Zweden, IJsland en Singapore, om er maar een paar te noemen.

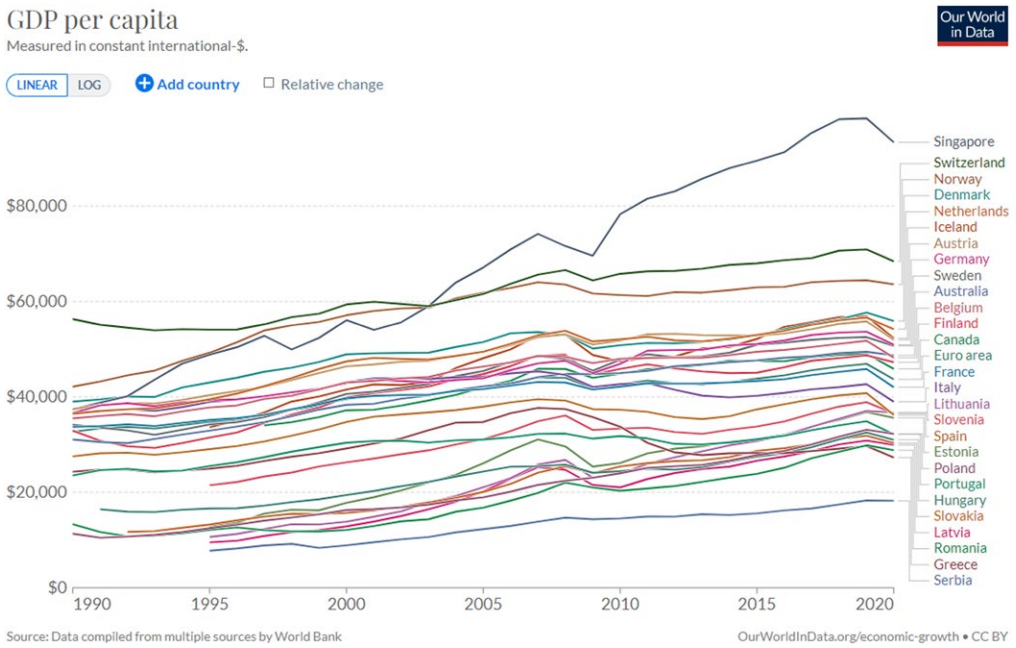

Kleine landen met een eigen munt doen het relatief goed (Bron: Our World in Data[40])

Uiteraard is de eigen munt niet de enige factor voor hun succes, maar als een land zo klein is dat er geen sterk verschillende economische regio's in bestaan, zal de welvaart door de onafhankelijke munt geoptimaliseerd worden en is een langdurige optimale en stabiele groei mogelijk.
Die groei hoeft niet per se groot te zijn, die hangt immers niet alleen af van de innovativiteit van de bedrijven, die deels voortkomt uit de monetaire welvaart-optimalisatie, maar ook van de al dan niet verstandige keuzes van de regeringen.

Er pleit vanuit monetair-economisch oogpunt dus bijzonder weinig voor deelname aan een grotere muntunie zoals de euro.

Dit wordt soms ook door politici bevestigd, met het weerwoord dat de euro er ook niet om economische redenen gekomen is, maar om politieke redenen. Dat is uiteraard waar, maar dat verandert niets aan de zeer nadelige economische gevolgen ervan.
Het grote politieke belang van de euro verklaart wel waarom de nadelen van de euro nooit door politici benoemd worden, en ze de euro steevast maar onterecht duiden als een grote bron van welvaart.

Het voordeel van een muntunie

Natuurlijk zijn er ook economische voordelen aan een gemeenschappelijke munt: het betalingsverkeer is veel sneller en internationale bedrijven houden niet van valuta-risico's.

En als die risico's beperkt worden door een koppeling van de munten zoals vóór de euro, zijn de zeldzame maar flinke devaluaties van zwakke landen telkens weer een bron van grote ergernis voor de internationale bedrijven.

39 Australië en Canada zijn geografisch gezien natuurlijk grote landen maar qua inwonertal en GDP zijn ze maar ca 1,5 respectievelijk 2 maal zo groot als Nederland

40 https://ourworldindata.org/grapher/gdp-per-capita-worldbank?tab=chart&country=CAN~AUS~NLD~Euro+area~DEU~FRA~NOR~BEL~PRT~POL~ESP~LTU~EST~FIN~CHE~AUT~SWE~SGP~ISL~DNK~ITA~LVA~GRC~ROU~SRB~SVK~SVN~HUN

Mede daarom schilderen de grote bedrijven in Den Haag de euro aan de politici ook altijd af als heel goed voor Nederland. Hun eigen belang bij de euro is duidelijk, en het belang van de grote multinationals is immers het belang van Nederland?
Dat die voordelen voor hen uiteindelijk via de transferbedragen betaald (zullen) worden uit de zak van de burgers zeggen ze er natuurlijk niet bij. En in Den Haag begint het idee dat alles wat goed is voor de multinationals, ook altijd goed is voor Nederland, inmiddels behoorlijk te eroderen.

Sterke export vs. groot handelsoverschot

Let wel: het nadeel van het uit de hand gelopen handelsoverschot moet niet verward worden met het voordeel van een sterk gegroeide export. Onze zeer succesvolle exporterende bedrijven zijn van groot belang voor onze welvaart. De werkgelegenheid en de innovatie waar onze economie op draait zitten vooral in het MKB, maar die MKB bedrijven draaien vaak voor een belangrijk deel op het leveren van producten en diensten aan het grote exporterende bedrijfsleven: onze uitzonderlijk sterke (petro-)chemie-, staal-, en kunststofindustrie, en onze wereld-leidende land- en tuinbouw en off-shore industrie. En sterk in opkomst: de hightech industrie rond de chipfabricage waarin Nederland via ASMI, NXP, BESI en paradepaardje ASML onbetwist wereldleider is geworden. Onze grote welvaart is wel degelijk gebouwd op deze hoogwaardige export.

Maar het evidente belang van een sterke export moet niet geprojecteerd worden op een groot handelsoverschot: een sterkere munt levert bij een nog steeds sterke export een veel kleiner handelsoverschot op, maar dat vertaalt zich in een welvaartstijging via de koopkracht, en in (nog) innovatievere bedrijven.

Uiteraard resulteert een sterke munt ook in een wat minder grote export, maar de geschiedenis bewijst dat een ijzersterke munt in ieder geval voor de Nederlandse en Duitse exportbedrijven nooit een probleem geweest is.
We kunnen dus beter een sterkere munt hebben, en daardoor een beheerst groeiende export, in ruil voor veel meer koopkrachtstijging en dus meer bestedingen in het MKB, waardoor ook de (micro-) economie groeit, de import toeneemt, en het handelsoverschot afneemt. Juist als teken van de stijgende welvaart.

Hoe onmisbaar is de eurozone voor onze handel?

Ontegenzeggelijk is de gemeenschappelijke munt in de eurozone op zich gunstig voor het internationale bedrijfsleven, de onderlinge handel, en dus ook van belang voor handelsland Nederland: een grote vrijhandelszone met één munt is voor de exporterende bedrijven verre te prefereren boven een legpuzzel van volatiele kleine valuta. Daar willen we dan ook liever niet naar terug. Dit aspect dient meegewogen te worden bij het bepalen van de toekomst van de euro, en de positie van Nederland hierin.
Ook biedt de EU, los van de euro, voordelen op het gebied van het wegnemen van handelsbelemmeringen en van kosten van handelsverkeer.[41] Daarvan profiteren ook de leden van de muntunie.
Maar op andere vlakken zijn er zoals hierboven uiteengezet steeds grotere nadelige economische gevolgen van de euro die niet langer genegeerd kunnen worden.

Voordeel van de euro voor ons bedrijfsleven en onze export blijkt nergens uit

De euro muntunie is verder zeker geen voorwaarde voor een bloeiende Nederlandse export: voor de euro deden we het al uitstekend, en onze handel met landen buiten de EU groeide recent ook flink[42], opmerkelijk genoeg zelfs meer dan met landen binnen de EU. Deze daling van het aandeel in de export

41 Zie CPB rapport in volgend hoofdstuk

42 Alle EU landen worden geacht op enig moment de euro in te voeren, daarom wordt hier alvast uitgegaan van de EU en niet de eurolanden

naar EU landen is structureel: die daalde van 2002 tot 2018 van 79% tot 72%.[43] En daar komt nu de Brexit nog bovenop, met meteen een automatische extra verschuiving van ca 6% van onze export van EU naar niet-EU landen.
Dit is opmerkelijk, aangezien het grote voordeel van de eurozone juist heette te zijn de bevordering van de onderlinge handel.[44]
Buiten Duitsland, België en Frankrijk is het export-aandeel naar de resterende 24 EU landen maar ca 30%. Een eventuele afname van deze export met een paar procent zou van tamelijk ondergeschikt belang zijn voor Nederland.
Een goed handelsverdrag met Duitsland, België, Frankrijk, de UK en eventueel de VS zou 53% van onze export omvatten en voor Nederland een prima handelsomgeving scheppen.[45] Daar is geen euro muntunie voor nodig.

Een algemener criterium is de ontwikkeling van onze economie voor en na de euro. Welnu: er is geen verandering in de groei van ons BBP te zien in de grafieken.

Tot slot: als deelname aan de eurozone zo goed voor onze economie en ons bedrijfsleven zou zijn, zou dit weerspiegeld moeten worden in het vestigingsklimaat. Maar vreemd genoeg staan de landen in onze omgeving die geen onderdeel uitmaken van de euro muntunie (ver) boven Nederland in de ranking voor vestigingsklimaat: Zwitserland (2), Zweden (6), Denemarken (10), Noorwegen (11) tegenover Nederland (16).[46]

BER rankings

	Score 2009-13[a]	Global ranking 2009-13	Score 2014-18[b]	Global ranking 2014-18
Singapore	8.56	1	8.65	1
Switzerland	8.41	2	8.52	2
Hong Kong	8.34	3	8.39	3
Canada	8.15	7	8.30	4
Australia	8.18	5	8.29	5
Sweden	8.20	4	8.26	6
USA	8.02	8	8.25	7
New Zealand	7.99	11	8.18	8
Finland	8.16	6	8.18	9
Denmark	8.01	9	8.16	10
Norway	7.89	13	8.01	11
Germany	7.99	10	7.98	12
Chile	7.81	14	7.89	13
Taiwan	7.68	16	7.85	14
Ireland	7.30	20	7.79	15
Netherlands	7.94	12	7.78	16
Belgium	7.69	15	7.69	17
Austria	7.61	17	7.62	18
Malaysia	7.15	24	7.56	19
Israel	7.17	23	7.50	20
Qatar	7.29	21	7.46	21
UK	7.41	19	7.44	22
Estonia	7.19	22	7.38	23
France	7.47	18	7.38	24
Spain	7.01	26	7.36	25
South Korea	7.04	25	7.35	26
Japan	6.98	27	7.33	27
Czech Republic	6.96	28	7.31	28
Poland	6.87	31	7.29	29
UAE	6.95	29	7.22	30

[a, b] = Out of 10

43 https://longreads.cbs.nl/im2018-1/honderd-jaar-goederenhandel-in-beeld/
44 https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/37/belang-eu-in-nederlandse-export-iets-kleiner
45 https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/37/belang-eu-in-nederlandse-export-iets-kleiner
46 https://www.iberglobal.com/files/business_climate_eiu.pdf pag 1

Uit geen van deze parameters blijkt dat de euro belangrijk of voordelig is geweest voor onze economie. Wel is vastgesteld dat hij een sterk negatief effect heeft op onze koopkracht.

Het is daarom zeer de vraag of Nederland werkelijk gebaat is bij de honderden miljarden euro's waaraan het (vooralsnog grotendeels ongemerkt) blootgesteld is via EU regelingen, die enkel bedoeld zijn om de eurozone in stand te houden. Vergelijkbare landen als Noorwegen en de UK hoeven daar geen cent aan bij te dragen.[47]

Het euro-koopkrachtnadeel wordt nog versterkt door de EU

Door de stagnerende koopkracht hebben met name de lagere inkomens in ons land het moeilijk. Die werken voornamelijk bij bedrijven die niet profiteren van de export en waartussen een sterke concurrentie bestaat, en hebben dus extra last van druk op de lonen, ook door de recente lastenverhogingen voor het bedrijfsleven.

Daar komt nog bovenop dat juist voor de laagbetaalde banen in bijvoorbeeld de bouw, tuinbouw, schoonmaakbedrijven en transport & distributie, wel een overvloedig concurrerend arbeidsaanbod bestaat van laag opgeleide maar hard werkende mensen uit de Oost-Europese landen. Die mogen zich vrij door Europa bewegen en zorgen zo voor extra druk op de lonen hier.
Lage lonen zijn uiteraard prettig voor de bedrijven, maar wederom ongunstig voor de Nederlandse burgers. De gemiddelde vrachtwagenchauffeur, schoonmaker of bouwvakker wordt dus zowel door de euro als door de EU in zijn koopkracht benadeeld.

Het is raadselachtig dat sommige politieke partijen, die claimen op te komen voor de lagere inkomens, zich zo extreem pro-EU en pro-euro opstellen. Hun achterban ondervindt dagelijks van beide de ernstige nadelige gevolgen voor hun koopkracht.

CPB rapport over handelsbaten claimt voordeel EU lidmaatschap

"Nederland heeft baat bij een sterkere EU"

Zo kopte het ***FD artikel***[48] van directeur Pieter Hasekamp naar aanleiding van het uitkomen van het ***CPB rapport "Handelsbaten van de EU en de interne markt"***[49] op 28 januari 2022. Deze conclusie kan echter beslist niet getrokken worden uit het CPB rapport.

Omdat de claims in het artikel en de conclusies van het CPB rapport op hoofdpunten in strijd zijn met de conclusies van ons[50] rapport, is het nodig om het hier te behandelen, en de verschillen te verklaren.

Tegenover beperkte voordeel van lagere handelskosten staan veel grotere nadelen

De voornaamste reden voor de tegengestelde conclusies van beide rapporten is dat het CPB rapport een uitgebreide en complexe rekenmethode gebruikt heeft om maar één aspect te berekenen van de vele complexe veranderingen die het gevolg waren van het toetreden van Nederland tot de EU, ten opzichte van een situatie zonder EU. Namelijk de handelsvoordelen door het opheffen van beperkingen zoals invoerquota, en kostenvoordelen door het verdwijnen van wisselkosten en invoerheffingen.

47 Dit wordt in een volgend rapport toegelicht en getalsmatig onderbouwd. Zie daarvoor tzt https://mwenb.nl/download/

48 https://fd.nl/opinie/1428158/nederland-heeft-baat-bij-een-sterkere-eu-cdb2cae7nwJ4#:~:text=Deze%20week%20verscheen%20een%20studie,in%20de%20EU%20zijn%20bereken

49 https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-Handelsbaten-van-de-EU-en-de-interne-markt.pdf

50 "ons" rapport, waarmee het MW&B rapport bedoeld wordt dat u nu leest, ter onderscheid met het CPB rapport.

Dat gebeurde "ceteris paribus": dus met de hypothetische aanname dat alle andere variabelen constant blijven. Maar zoals in ons rapport wordt aangetoond, zijn er andere met name monetaire variabelen, die een grote impact hebben op de handelsstromen, zoals de voor Zuid Europa veel te dure en voor ons veel te goedkope euro.[51]
Opvallend is dat de monetaire aspecten ook niet genoemd worden in hoofdstuk 5.2 waarin men de effecten van de euro omschrijft en inschat die niet in het rapport zijn verwerkt. Dat is een vreemde omissie.

Daarnaast zijn er nog belangrijke andere variabelen die samenhangen met het lidmaatschap van de EU, en zeker met "een sterkere EU" waarmee we volgens het artikel gebaat zouden zijn, bijvoorbeeld de schulden die de ECB maakt op onze rekening via de opkoop van honderden miljarden aan obligaties, en het lage rente beleid.
Wanneer naar een "sterkere EU" verwezen wordt, wordt hiermee waarschijnlijk de "ever closer union" bedoeld, de Brusselse wens tot het aangaan van steeds meer gezamenlijke schulden (de eurobonds) en gezamenlijke garanties (bijvoorbeeld voor omvallende banken, voor spaargelden en voor werkloosheid-uitkeringen), uitmondend in een centraal bestuurde federale staat.
Allemaal aspecten van het EU lidmaatschap waar Nederland aan de betalende kant zal staan, en er dus direct nadeel van ondervindt.

De conclusie dat Nederland baat heeft bij de *huidige* EU is dus alleen hard te maken wanneer het in het CPB rapport berekende handelsvoordeel aantoonbaar groter zou zijn dan alle monetaire en andere nadelen die hierboven en in de rest van ons rapport genoemd zijn. Maar deze berekening wordt niet gemaakt. Sterker nog, de monetaire en andere nadelen komen in het CPB rapport niet eens ter sprake.
Dat Nederland baat zou hebben bij een sterkere EU is al helemaal niet uit het CPB rapport af te leiden: de in het rapport berekende handelsvoordelen nemen niet toe door het aangaan van meer schulden of meer gezamenlijke verantwoordelijkheden.

Het voordeel van de grotere handelsstroom nader bekeken

Dat er op zich voordelen zijn aan het verdwijnen van handelsbeperkingen wordt ook in ons rapport bevestigd. Dat deze – wederom op zich – in meer onderlinge handel resulteren is ook aannemelijk.
Dat ze voor Nederland 25% meer export hebben opgeleverd, is niet onmogelijk. Alleen is onze export in 20 jaar met 110% gegroeid, dus moet het belang van die 25% niet overdreven worden. Daarnaast groeit onze export naar niet-EU landen sterker dan die binnen de EU, wat toch twijfel zaait over het sterke handelsbevorderende effect van de lagere handelkosten binnen de EU.

En wat heeft eigenlijk die overige 85% toename van de export veroorzaakt?
Blijkbaar is de door CPB onderzochte variabele niet erg belangrijk.

Nadelen van de EU worden buiten beschouwing gelaten

Tegenover de handelsvoordelen van de EU staan grote nadelen: de ongehinderde toegang van de te goedkope Nederlandse producten (door de voor ons te zwakke euro) tot de Zuid-Europese landen is bijvoorbeeld voor de Spaanse boeren geen goed nieuws.
En de steeds stijgende prijs van de exportproducten van Zuid Europa door de voor hen relatief steeds duurdere euro is zeker niet bevorderend voor hun export.

51 De EU en de euro muntunie zijn hier niet los te beschouwen: lidmaatschap van de EU verplicht tot het deelnemen aan de muntunie zodra een land aan de voorwaarden voldoet (al houdt niet ieder land zich hier aan). De sterkere EU waar Nederland mee gebaat zou zijn in de beschouwing van Hasekamp is een EU met de euro als munt, dus moeten de monetaire effecten van de euro in de onderbouwing van de claim in de titel worden meegenomen.

Door de EU regels kunnen ze hun thuismarkt zelfs niet meer met importtarieven beschermen tegen onze te goedkope producten, wat slecht is voor hun lokale economie.
En door de euro kunnen ze hun verzwakkende concurrentiepositie niet meer herstellen door een devaluatie van de eigen munt, wat slecht is voor hun export.
Beide aspecten zijn nadelige gevolgen van hun lidmaatschap van de EU, en wegen zwaarder dan de beperkte handelsvoordelen uit het CPB rapport.

We zien dan ook een negatieve handelsbalans voor de landen waarvoor de euro te sterk is[52]:

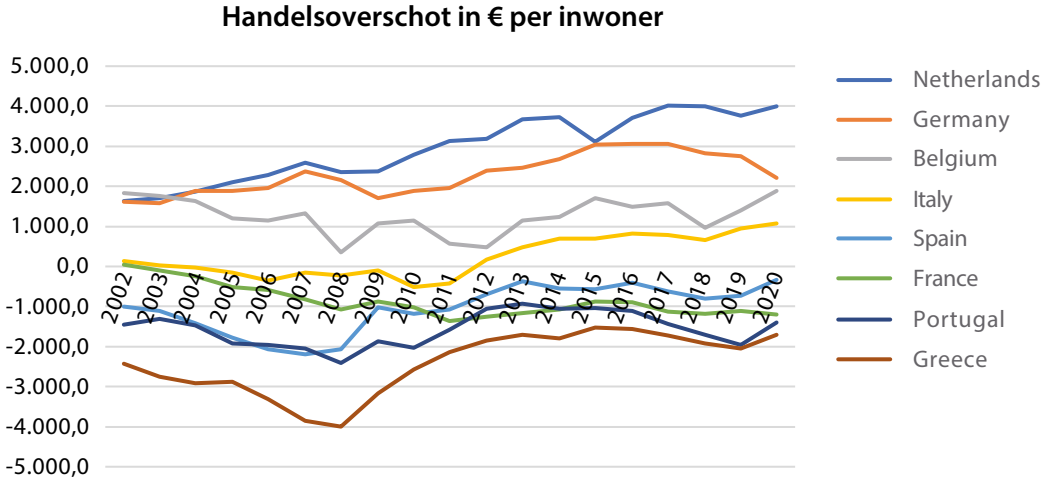

Handelsbalans in € per inwoner van 2002 – 2020 (bron Eurostat[53])

Economisch blijven de Zuid Europese landen dan ook ver achter bij de rest van Europa.
Ook is er geen grotere groei te zien in de EU landen dan in de niet-EU/euro landen.

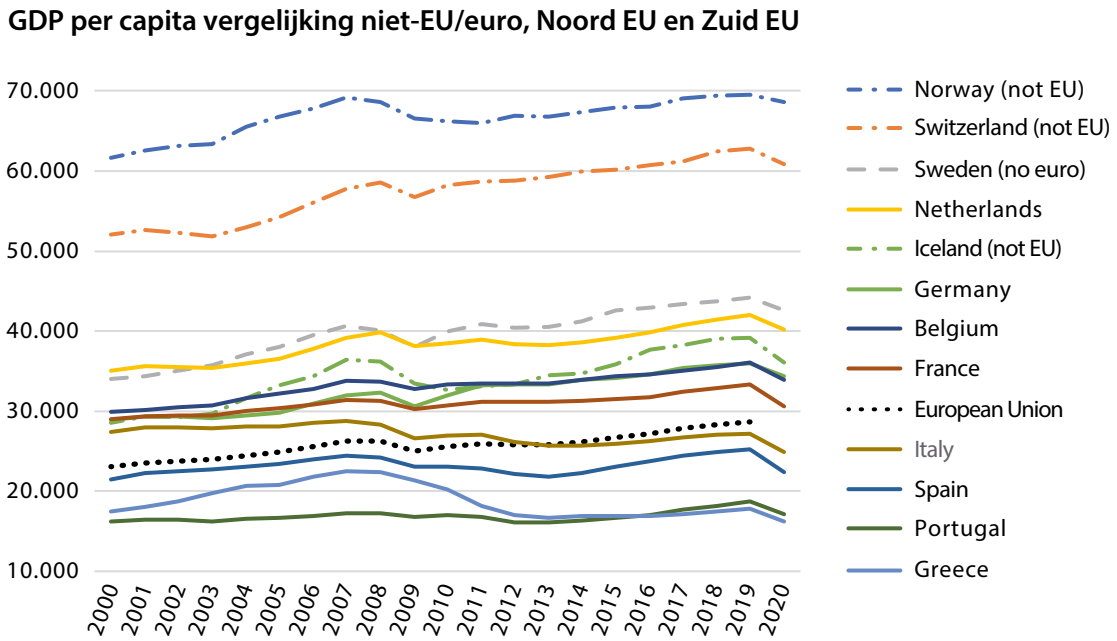

Ontwikkeling van het GDP per persoon voor niet-EU en noordelijke en zuidelijke EU/euro landen (bron Eurostat[54])

52 Italië is een apart geval: Noord Italië is een sterke industriële economie, waarvoor de euro juist te zwak is, en waarvan de export dus ook stijgt. De rest van het land blijft sterk achter en lijdt onder een te sterke euro, maar ook onder wanbestuur en corruptie. Ondanks het handelsoverschot blijft de Italiaanse economie als geheel daarom toch ver achter bij de rest van Europa.

53 https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/search/-/search/estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_INSTANCE_bHVzuvn1SZ8J?p_auth=Qe6oCGbf&text=Intra+and+Extra-EU+trade+by+Member+State+and+by+product+group

54 https://data.europa.eu/data/datasets/praxgsgayvtmqwfufzwdzq?locale=en

Als we naar het GDP kijken doet Nederland het prima, maar het inkomen van de burgers laat wederom zien dat die niet profiteren van de economische groei: dat wijkt amper af van onze omringende landen die een veel kleiner handelsoverschot en een lager GDP per inwoner hebben, zoals België, Frankrijk en Duitsland.

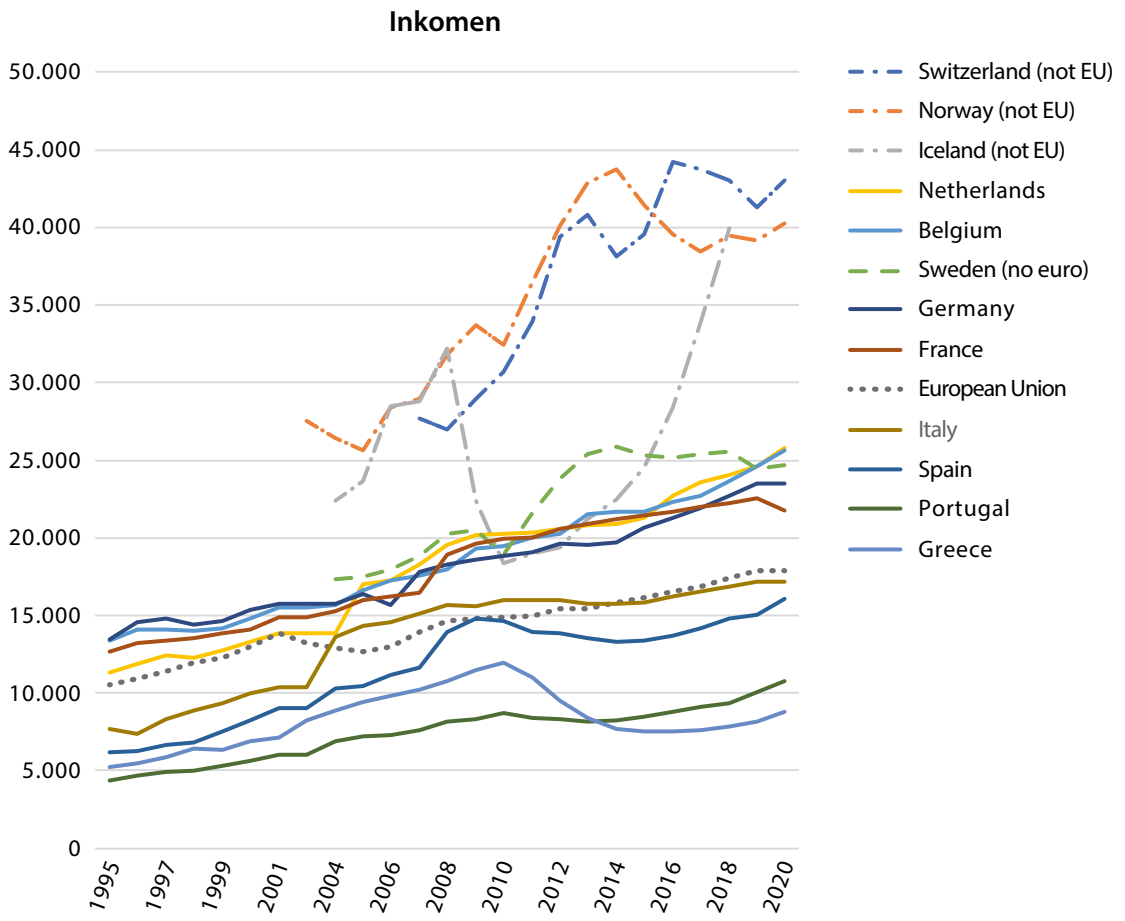

Ontwikkeling van het inkomen voor niet-EU en noordelijke en zuidelijke EU/euro landen (bron Eurostat[55])

Dit valt volgens ons rapport terug te voeren op de voor Nederland uitblijvende monetaire welvaart-optimalisatie, sinds we in de euro muntunie zitten.

CPB claims niet houdbaar

De claim van het CPB rapport dat de EU bijna alle landen voordeel gebracht heeft, geldt dus wellicht voor de dalende handelskosten, zoals die zijn onderzocht, maar zeker niet voor de handelssituatie in het algemeen, en al helemaal niet voor de Zuid-Europese landen. Een tientallen procenten te dure of goedkope munt, en daardoor tientallen procenten duurdere of goedkopere exportproducten, zijn immers veel belangrijker voor de export dan een paar procent afgenomen handelskosten, zoals uit bovenstaande grafieken duidelijk blijkt. Waarbij het CPB rapport zelf al stelt dat er alleen een significant positief effect is op de export bij het wegvallen van hoge kosten, en dat dit effect bij lagere kosten sterk afneemt. Dit suggereert dat het op zich geen sterk beïnvloedende factor betreft.

55 https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view

Zeker voor Nederland geldt dat het belang van meer export niet verward mag worden met het belang van Nederland: wanneer de steeds sterker groeiende export niet meer leidt tot koopkrachtstijging en wel tot een oververhitte arbeidsmarkt, hebben we er als land weinig voordeel van.

De conclusie van het CPB rapport *"e laten zien dat de EU de handel tussen lidstaten heeft doen toenemen en daarmee de economie van Nederland en die van nagenoeg alle andere EU-lidstaten heeft doen groeien"* klopt dus niet. De handelsvoordelen hebben op zich wel gezorgd voor meer handel en een stijging van het GDP, maar dat effect wordt volgens ons rapport volledig overschaduwd door de nadelen van het EU lidmaatschap, met name de monetaire nadelen van de euro muntunie.

De claim van het FD artikel *"Nederland heeft baat bij een sterkere EU "* en de concretisering daarvan in de subtitel *"Kabinet-Rutte IV moet koersen op meer EU-integratie"* wordt al helemaal niet ondersteund door het CPB rapport, en blijkt ook geen stand te houden.

Wij handhaven in ons rapport dan ook de conclusies over de nadelen van de euro muntunie voor Nederland en voor de overige EU lidstaten.

Conclusies

Dat de euro de onderlinge concurrentiepositie van de verschillende eurolanden verstoort is algemeen bekend. Voor de Nederlandse handelsbalans is dit voordelig.
Maar het tweede effect van de euro, het wegvallen van de monetaire welvaart-optimalisatie die bij een eigen munt hoort, was tot nu toe niet bekend bij onze bestuurders. En die pakt heel slecht uit voor de koopkrachtontwikkeling in Nederland.

Gezien de verwachte hogere inflatie, en de stijgende kosten van energie door de toenemende kosten van het klimaatbeleid en door de recente marktontwikkelingen, is zelfs een flinke daling van de koopkracht voor de komende jaren aannemelijk. Zonder de koopkrachtdaling als gevolg van de euro die er al was, zou deze recente daling veel minder voelbaar geweest zijn.

Onze regering zou beter kunnen ophouden zich voortdurend op te werpen als grote verdediger van de voordelen van deelname aan de euro, en hem bij de bevolking aan te prijzen als iets waar ze alleen maar baat bij hebben. In werkelijkheid ondergraaft de euro de koopkracht van onze bevolking, zorgt hij voor een overspannen arbeidsmarkt, en ontwricht hij de economie van de zuidelijke eurolanden.
Een kritische herbezinning op de toekomst van de euro is geboden, als we onze economie (en die van Europa als geheel) weer in evenwicht willen brengen en toekomstbestendig willen maken.[56]

Het zou sterk de voorkeur hebben om een toekomstscenario te ontwikkelen voor de eurozone (of eventueel alleen voor Nederland), dat de voordelen van de euro en de single market zoveel mogelijk handhaaft, maar die combineert met de voordelen van de monetaire flexibiliteit van onafhankelijke valuta. Al was het maar als nood-optie voor wanneer de euro valt.

Hoe deze problematiek mogelijk het hoofd geboden kan worden, is het onderwerp van een volgend rapport in deze serie.

56 Voormalig minister van financiën Hans Hoogervorst stelt in EW: "Vertrek uit eurozone mag geen taboe zijn" ewmagazine.nl/nederland/achtergrond/2022/02/vertrek-uit-de-eurozone-mag-geen-taboe-zijn-10257w/

Stichting Milieu
Wetenschap & Beleid

https://mwenb.nl